

75 lat Polskiego Związku Niewidomych

Szanowni Państwo,

Album, który oddajemy w Państwa ręce, jest próbą opowiedzenia ponad 75-letniej historii Polskiego Związku Niewidomych – największej w Polsce organizacji działającej na rzecz osób niewidomych i słabowidzących. To historia budowana przez kolejne pokolenia członków, działaczy, pracowników i przyjaciół Związku, którzy tworzyli jego struktury, rozwijali formy pomocy i odpowiadali na zmieniające się potrzeby środowiska.

Na kartach tej publikacji chcemy pokazać najważniejsze wydarzenia i osiągnięcia, ale także różnorodność codziennego wsparcia, jakiego udziela PZN: rehabilitację, edukację, poradnictwo, prowadzenie ośrodków oraz domów pomocy społecznej. U podstaw działalności Związku zawsze leżała troska o prawa, godność, samodzielność i pełne uczestnictwo osób niewidomych i słabowidzących w życiu społecznym. Dlatego tak ważne było i wciąż jest reprezentowanie osób z dysfunkcją wzroku wobec władz i instytucji oraz aktywna obecność w strukturach europejskich i światowych.

Album jest także wyrazem wdzięczności dla wszystkich, którzy przez lata współtworzyli Związek i wspierali jego działalność: członków i ich rodzin, działaczy, pracowników, przewodników, lektorów, wolontariuszy, darczyńców, władz lokalnych i państwowych oraz współpracujących organizacji.

POWRÓT DO SPISU TREŚC

W imieniu swoim i władz Polskiego Związku Niewidomych serdecznie dziękuję Państwowemu Funduszowi Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych za finansowe wsparcie tej publikacji. Dziękuję również wszystkim, którzy przekazali materiały, wspomnienia i fotografie oraz pomogli ją przygotować.

Andrzej Brzeziński

Prezes Polskiego Związku Niewidomych

Szanowni Państwo,

Od 50 lat zajmuję się rehabilitacją osób niewidomych i słabowidzących. Przez wszystkie te lata moim celem było nie tylko niesienie doraźnej pomocy, lecz przede wszystkim tworzenie trwałych i systemowych rozwiązań, które zapewniają osobom z niepełnosprawnością wzroku wsparcie na każdym etapie życia.

Pomoc taka powinna być dostępna zawsze wtedy, gdy jest potrzebna: w chwili utraty wzroku, podczas jego pogarszania się, w momentach kryzysu, osamotnienia czy depresji, a także wtedy, gdy rodzina staje wobec trudności i nie wie, jak odnaleźć się w nowej sytuacji. W Polskim Związku Niewidomych od 75 lat zabiegamy o to, aby rehabilitacja była procesem ciągłym, kompleksowym i dostępnym dla każdego, kto jej potrzebuje. Ostatnio Związek podejmuje intensywne starania o uruchomienie ośrodka rehabilitacji poszpitalnej, ponieważ specjalistyczna rehabilitacja osób niewidomych i słabowidzących powinna być niezbędnym uzupełnieniem leczenia okulistycznego.

W albumie, który oddajemy w Państwa ręce, chcieliśmy pokazać głównie działania i inicjatywy, których Związek był pionierem. Pragniemy, aby każda osoba niewidoma mogła odnaleźć w sobie siłę do pełnego życia, odkryć jego wartość i piękno mimo braku wzroku oraz przekonać się, że ograniczenia nie muszą przekreślać marzeń, aktywności i poczucia spełnienia. Równie ważne jest dla nas budowanie świadomości społecznej i pokazywanie osobom widzącym, że niepełnosprawność nie definiuje człowieka. To właśnie jest nadrzędnym celem naszych działań.

Praca zawodowa oraz zaangażowanie społeczne w działania tej organizacji przyniosły mi ogromną satysfakcje i poczucie sensu.

Serdecznie dziękuję wszystkim, którzy wspierają Polski Związek Niewidomych i razem z nami budują system rehabilitacji oparty na ciągłości, zrozumieniu i szacunku dla potrzeb osób z niepełnosprawnością wzroku.

Elżbieta Oleksiak
Kierownik Centrum Rehabilitacji
w Instytucie Tyflologicznym
Polskiego Związku Niewidomych

POWRÓT DO SPISU TREŚC

WSTĘP

Minione stulecie było przełomowe dla osób niewidomych i słabowidzących: powstawały szkoły i ośrodki, opracowywano coraz lepsze rozwiązania rehabilitacyjne, a osoby z niepełnosprawnością wzroku mogły stać się aktywną częścią społeczeństwa. Polski Związek Niewidomych odegrał w tym procesie fundamentalną rolę w wypracowywaniu standardów i nowatorskich rozwiązań. Wytyczaliśmy drogę dla kolejnych organizacji rozwijających się w konkretnych obszarach. Jesteśmy dumni, że przez 75 lat tysiące osób z dysfunkcjami wzroku nieprzerwanie korzystało z różnych form wsparcia udzielanych przez PZN.

Poniżej przedstawiamy najważniejsze wydarzenia, miejsca i postacie, które kształtowały ruch osób niewidomych w Polsce. To właśnie one miały największy wpływ na rozwój środowiska oraz działalność naszej organizacji.

◀ Polski Związek Niewidomych od 75 lat wspiera osoby niewidome i słabowidzące. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Kim jesteśmy?

Polski Związek Niewidomych to organizacja samorzecznicza działająca na rzecz osób z niepełnosprawnością wzroku. Już od 75 lat wspiera osoby niewidome i słabowidzące w codziennym funkcjonowaniu oraz aktywnym udziale w życiu społecznym. Działania Związku obejmują m.in. rehabilitację, szkolenia, pomoc w zdobywaniu samodzielności oraz zapewnianie dostępu do edukacji i pracy. PZN dba o prawa i godność swoich członków, reprezentując ich interesy oraz przeciwdziałając wykluczeniu społecznemu. Oferuje wsparcie psychologiczne, doradztwo oraz integrację poprzez różne inicjatywy i spotkania.

Organizacja aktywnie współpracuje ze środowiskiem naukowym, akademickim i organami zarządzania. Z inicjatywy Instytutu Tyflologicznego powstają projekty badawcze, kształcą się eksperci, a administracja publiczna wdraża rozwiązania poprawiające jakość życia osób niewidomych i słabowidzących.

▶ XVII Krajowy Zjazd Delegatów Polskiego Związku Niewidomych w Ustroniu Morskim, 11-13 kwietnia 2016 r. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Solidna struktura

Polski Związek Niewidomych jest największą organizacją członkowską osób niewidomych i słabowidzących w Polsce, powołaną przez samych niewidomych, działającą na ich rzecz i przez nich zarządzaną. Jest najbardziej reprezentatywnym stowarzyszeniem środowiska. Pod niezmienioną nazwą działa od 1951 roku.

W ciągu 75 lat PZN stworzył rozbudowaną sieć przedstawicielstw i agend. Podstawową jednostką w strukturze jest koło, które obejmuje działaniem obszar powiatu, gminy lub dzielnicy miasta. Obecnie w całej Polsce działa 278 kół, co oznacza, że osoba z dysfunkcją wzroku może nawiązać pierwszy kontakt ze środowiskiem i uzyskać wsparcie w bliskim otoczeniu.

Drugim szczeblem w strukturze jest okręg (jednostka wojewódzka). Każdy z 16 okręgów koordynuje pracę kół i realizuje projekty na rzecz osób z niepełnosprawnością wzroku.

Od 2004 roku Polski Związek Niewidomych jest zarejestrowany jako Organizacja Pożytku Publicznego.

◀ W całym kraju działa 16 okręgów oraz 278 kół Polskiego Związku Niewidomych. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Polscy delegaci na Światowym Kongresie Pomocy Niewidomym w Rzymie, 1959 r. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Międzynarodowa organizacja

PZN jest umocowany trwale również w strukturach o zasięgu europejskim, a nawet światowym. W 1959 roku Związek został przyjęty do Światowej Rady Pomocy Niewidomym podczas kongresu w Rzymie. W 1984 roku w Rijad w Arabii Saudyjskiej została utworzona Światowa Unia Niewidomych (WBU). Zrzesza ona dzisiaj organizacje z ponad 190 krajów z całego świata. PZN od początku istnienia Unii do dzisiaj jest jej aktywnym członkiem.

Również w 1984 roku w Oslo została utworzona Europejska Unia Niewidomych (EBU), a dziewięć lat później w Ośrodku Leczniczo-Rehabilitacyjnym PZN „Kos" w Ustroniu Zawodziu odbyło się IV Zgromadzenie Ogólne EBU. Wzięli w nim udział przedstawiciele organizacji niewidomych z 45 krajów. Obradom przewodniczył ówczesny prezydent EBU pochodzący z Norwegii. Podjęto wówczas m.in. uchwałę o tym, że 15 października będzie w Europie obchodzony jako Międzynarodowy Dzień Białej Laski.

W dniach 26-27 października 2024 r. w siedzibie PZN przy ul. Konwiktorskiej w Warszawie odbyło się spotkanie grupy roboczej EBU dotyczące współpracy z Unią Europejską. W obradach wzięło udział 41 osób z 21 krajów, w tym także Tytti Matsinen, prezes EBU.

▶ Spotkanie grupy roboczej EBU w Warszawie. Fot. K. Wiśniewska

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Skala działań

Rozbudowana struktura organizacyjna oraz szeroki zakres realizowanych działań sprawiają, że PZN odgrywa w środowisku osób z niepełnosprawnością wzroku istotną rolę także jako pracodawca. Związek zatrudnia ponad 1100 osób na podstawie umów o pracę, a dodatkowo – w zależności od skali realizowanych projektów i przedsięwzięć – od 500 do 1500 osób współpracuje na podstawie umów cywilnoprawnych. Tak duża liczba pracowników i współpracowników świadczy o szerokim zakresie działalności PZN oraz o jego stabilności, profesjonalizmie i wysokiej dojrzałości organizacyjnej. W przeciwieństwie do większości organizacji pozarządowych, które opierają swoją działalność głównie na niewielkich zespołach i pracy wolontariackiej, PZN dysponuje rozbudowaną strukturą obejmującą jednostki terenowe, placówki rehabilitacyjne, edukacyjne, szkoleniowe oraz administracyjne. Zarządzanie tak złożoną siecią wymaga wykwalifikowanej kadry, sprawnych procedur oraz skutecznego systemu koordynacji w skali ogólnopolskiej.

PZN to ważna organizacja i odpowiedzialny pracodawca, który tworzy miejsca pracy dla specjalistów oraz zapewnia ciągłość realizacji usług i wsparcia osób z niepełnosprawnością wzroku.

◀ Szkolenie podnoszące kwalifikacje instruktorów orientacji przestrzennej. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Ważne statystyki

Według danych GUS-u w Polsce 2 796 700 osób ma uszkodzenia i choroby narządu wzroku (czyli 7,3% populacji naszego kraju), 42 000 osób deklaruje, że w ogóle nie widzi, 997 300 osób czyta z dużą trudnością lub nie widzi w ogóle druku w gazecie (dane z 2016 roku).

Według danych Polskiego Związku Niewidomych organizacja w 2025 roku miała 27 783 członków. Co roku rejestruje się ok. 1 000 nowych osób, 6 442 (23%) to osoby z dodatkowymi dysfunkcjami.

PZN prowadzi projekty szkoleniowe dla osób zagrożonych utratą wzroku, pomaga im poznać specyfikę poszczególnych chorób oczu, proponuje różne formy wsparcia i sposoby radzenia sobie z pogarszającym się widzeniem.

▶ Prawie 3 miliony Polaków ma poważną wadę wzroku. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Tak rodzi się historia

Ruch niewidomych w Polsce zaczął organizować się w okresie międzywojennym, kiedy w różnych regionach kraju powstawały stowarzyszenia zrzeszające osoby niewidome oraz ociemniałych żołnierzy. Po zakończeniu II wojny światowej środowisko podjęło działania na rzecz odbudowy swoich organizacji. W 1946 roku odbył się Zjazd Zjednoczeniowy w Chorzowie. Z połączenia regionalnych stowarzyszeń niewidomych powstał Związek Pracowników Niewidomych RP, organizacja federacyjna pod przewodnictwem dr. Włodzimierza Dolańskiego.

Milowym krokiem był pierwszy zjednoczeniowy zjazd delegatów, który odbył się w dniach 16-17 czerwca 1951 roku. Z połączenia Związku Pracowników Niewidomych RP i Związku Ociemniałych Żołnierzy RP powstał Polski Związek Niewidomych (PZN), który pod niezmienioną nazwą funkcjonuje do dziś. Na czele organizacji stanął major Leon Wrzosek. Przewodniczącym Głównej Komisji Rewizyjnej został Kazimierz Mroziński, a przewodniczącym Sądu Koleżeńskiego – Adam Kopytowski.

Polski Związek Niewidomych stał się pierwszą trwałą organizacją integrującą środowisko niewidomych z całego kraju.

Widok na Nowe Miasto w Warszawie. Odgruzowywanie terenów pod nową siedzibę Polskiego Związku Niewidomych. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Zdjęcia z okresu powstawania siedziby PZN przy ul. Konwiktoskiej w Warszawie. Po lewej Ryszard Sawa idący przez plac budowy. Z prawej ludzie gromadzący się przed Kościołem św. Jana Bożego przy ul. Bonifraterskiej. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Kierunki działań

W pierwszych latach działalności PZN koncentrował się na poprawie warunków życia osób niewidomych – tworząc miejsca pracy, rozwijając system rehabilitacji oraz pomagając w odzyskiwaniu samodzielności. Niezbędne było zapewnianie dostępu do edukacji, kultury i informacji.

Wraz z rozwojem Związek coraz większą wagę przykładał do zapewnienia swym działaniom solidnych podstaw merytorycznych. W 1968 roku powołano Radę Naukową przy PZN – skupiającą specjalistów z różnych dziedzin, by opiniowali przedsięwzięcia i oceniali ich wartość. Pierwszym przewodniczącym został profesor Kazimierz Szczepański.

Kolejnym krokiem było utworzenie z inicjatywy Józefa Mendrunia w 1974 roku Działu Tyflologicznego, który gromadził wiedzę o problematyce niepełnosprawności wzroku, wspierał rehabilitację i edukację osób niewidomych oraz rozwijał specjalistyczne metody pracy.

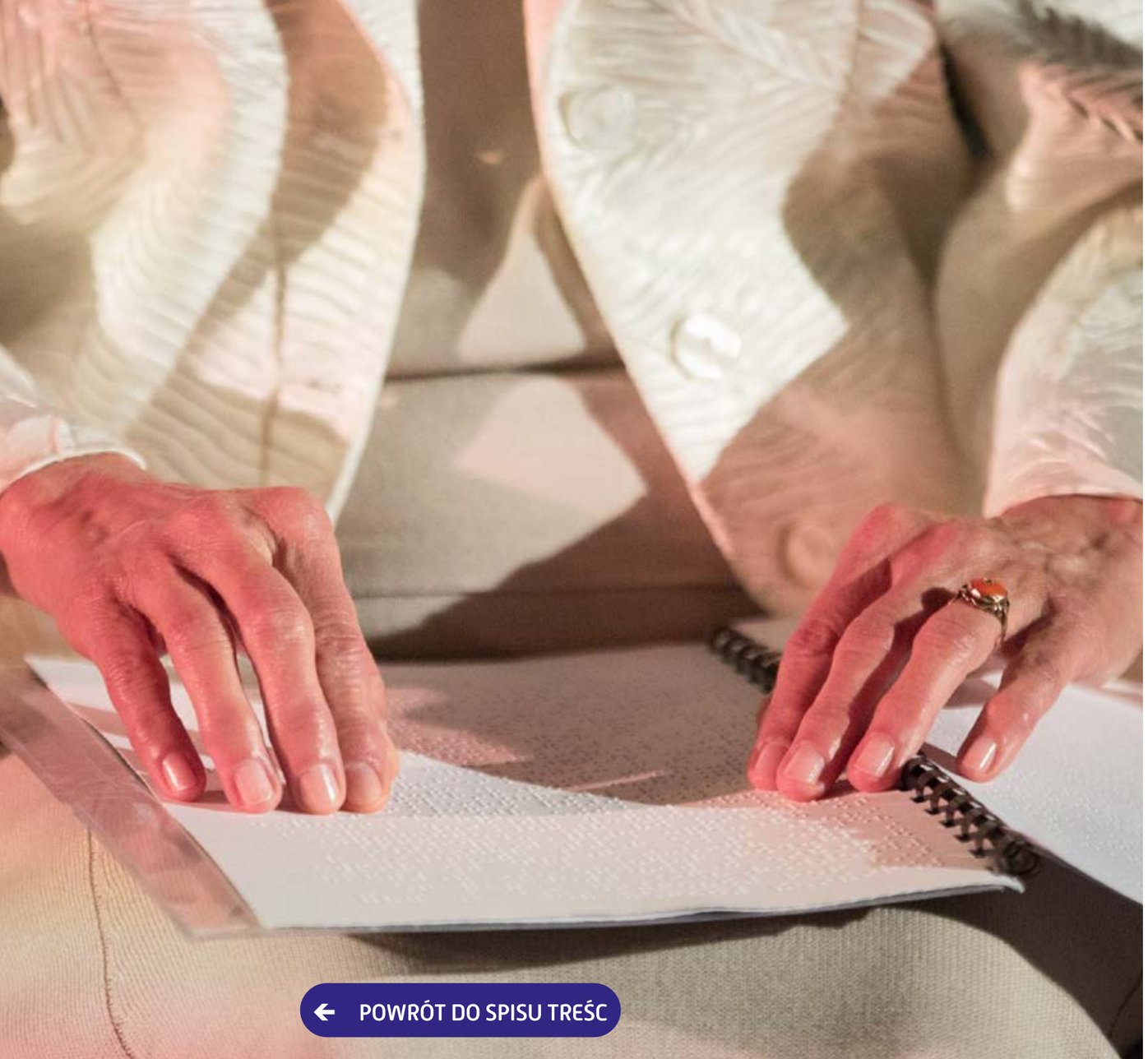
Związek umacniał swoją rolę organizacji społecznej oraz ośrodka eksperckiego.

▶ Józef Mendruń – inicjator powstania Działu Tyflologicznego i jego wieloletni kierownik. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Brajl – genialny wynalazek

Alfabet Braille'a to niezwykły system pisma dotykowego, który umożliwia osobom niewidomym samodzielne czytanie i pisanie. Kombinacje sześciu wypukłych punktów, które mieszczą się pod opuszkiem palca, tworzą litery, cyfry, znaki specjalne, a nawet nuty. Dzięki swojej prostocie i uniwersalności brajl znajduje zastosowanie w książkach, oznaczeniach przestrzeni publicznej, na urządzeniach elektronicznych oraz w edukacji.

Pierwsze polskie czasopismo w piśmie punktowym ukazało się w 1948 roku, a w 1952 roku Zakład Tyflograficzny PZN rozpoczął drukowanie brajlowskich podręczników dla uczniów szkół podstawowych i średnich.

Pismo Braille'a otwiera osobom z niepełnosprawnością wzroku dostęp do wiedzy, kultury i informacji, wspierając ich niezależność oraz pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

◀ Na zdjęciu Ewa Fraszka-Groszkowska podczas Narodowego Czytania „Lalki" Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Wydawnictwa

We wrześniu 1948 roku ukazał się pierwszy numer magazynu „Pochodnia”, wydany pismem punktowym dla niewidomych. Redaktorem naczelnym został Wacław Kotowicz, a potem stanowisko to objął Józef Szczurek.

Dwa lata później swoim czasopismem pt. „Światełko” mogła cieszyć się niewidoma młodzież, a w kolejnym roku (1951) zaczął regularnie wychodzić „Promyczek” – magazyn brajlowski dla dzieci młodszych. W 1955 roku redaktorem naczelnym czasopism dziecięcych została Halina Banaś, która pełniła tę funkcję przez 35 lat.

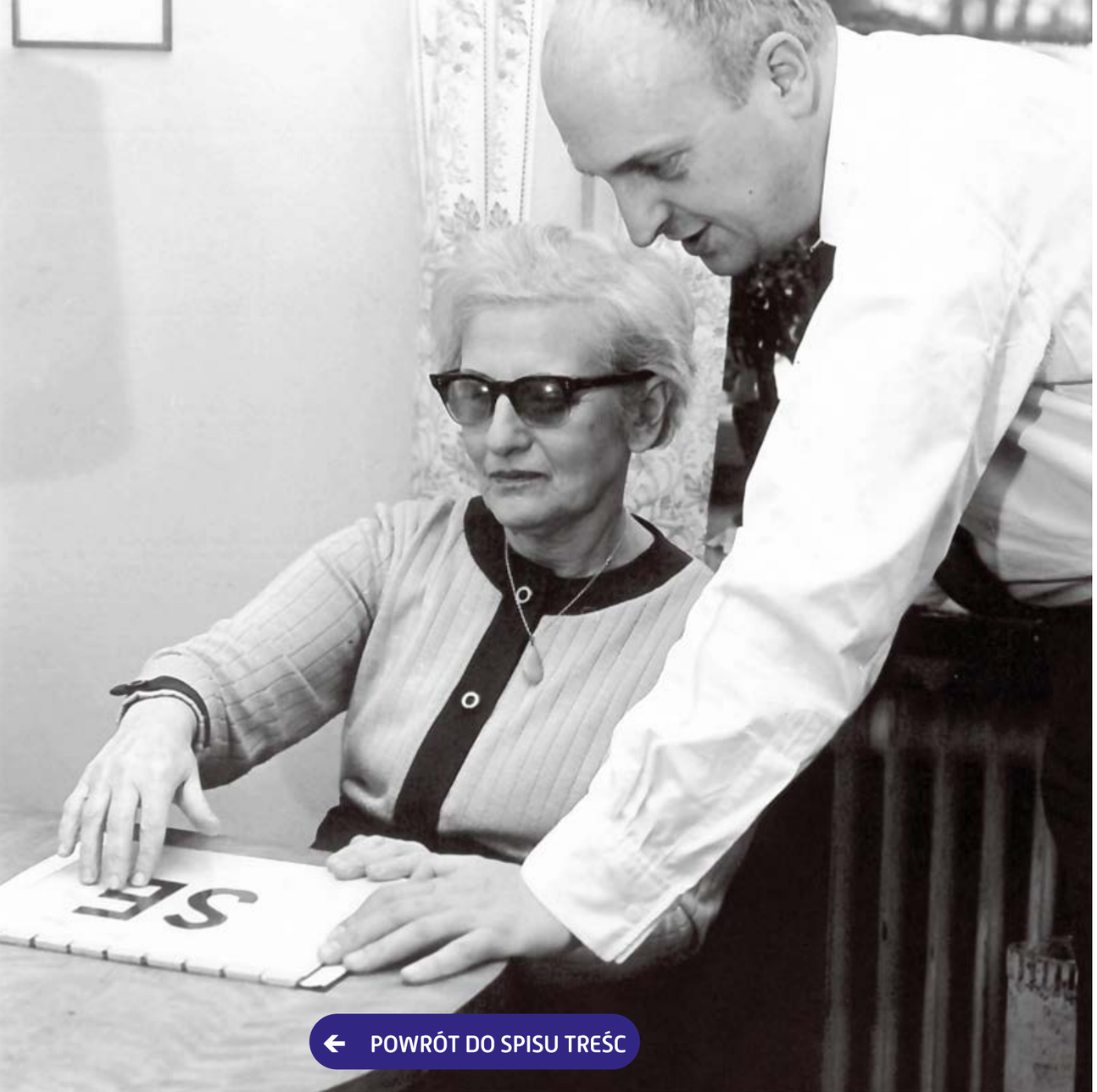
Czasopisma PZN ukazują się nieprzerwanie do dziś jako dwumiesięczniki w trzech wersjach: w brajlu, w druku powiększonym i w wersji elektronicznej wysyłanej e-mailem. Od 2011 roku wydawany jest również „Biuletyn Informacyjny PZN", w którym znajdują się informacje o bieżących działaniach Związku, wydarzeniach, spotkaniach i projektach adresowanych do osób niewidomych i słabowidzących. Newsletter wysyłany jest do czytelników dwa razy w miesiącu.

W najlepszym okresie wydawniczym PZN wydawał kilkanaście tytułów w brajlu – w tym magazyny branżowe, kobiece, a nawet czasopismo w esperanto.

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚCI →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Latarnia środowiska

„Pochodnia”, wydawana nieprzerwanie od niemal 80 lat, jest ważnym głosem środowiska. Porusza tematykę rehabilitacji społecznej i zawodowej osób z dysfunkcją wzroku, a także prezentuje reportaże i artykuły ukazujące ich codzienne życie. Czasopismo informuje również o nowościach w leczeniu chorób oczu, rozwiązaniach technologicznych wspierających osoby niewidome oraz najważniejszych wydarzeniach w Polskim Związku Niewidomych.

Najbardziej zasłużoną postacią dla „Pochodni”, najdłużej piastującą rolę redaktora naczelnego był Józef Szczurek, który przepracował na tym stanowisku 36 lat. Z kolei najbardziej rozpoznawalną redaktorką była słynna Jadwiga Stańczakowa – niewidoma dziennikarka, poetka, przyjaciółka i powierniczka Mirona Białoszewskiego.

„Pochodnia” od blisko 80 lat pełni rolę symbolicznego światła – wskazuje drogę do wiedzy, samodzielności i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

◀ Jadwiga Stańczakowa – poetka, pisarka, redaktor naczelna „Pochodni”. Fot. Waldemar Burkacki, „Dermooptyka weszła w moje życie”, „Pochodnia” 4/1978

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Nauka przez zabawę, rozwój przez czytanie

Polski Związek Niewidomych wydaje czasopisma dla dzieci i młodzieży z dysfunkcją wzroku, które łączą edukację z zabawą oraz wspierają rozwój czytelniczy i społeczny młodych odbiorców.

„Promyczek” to magazyn dla najmłodszych, zawierający autorskie materiały oraz przedruki z popularnej prasy dziecięcej. Najmłodsi uczą się alfabetu brajlowskiego, czytając opowiadania, bajki, wiersze i ciekawostki przygotowywane przez uznanych autorów literatury dziecięcej, pedagogów i przyrodników.

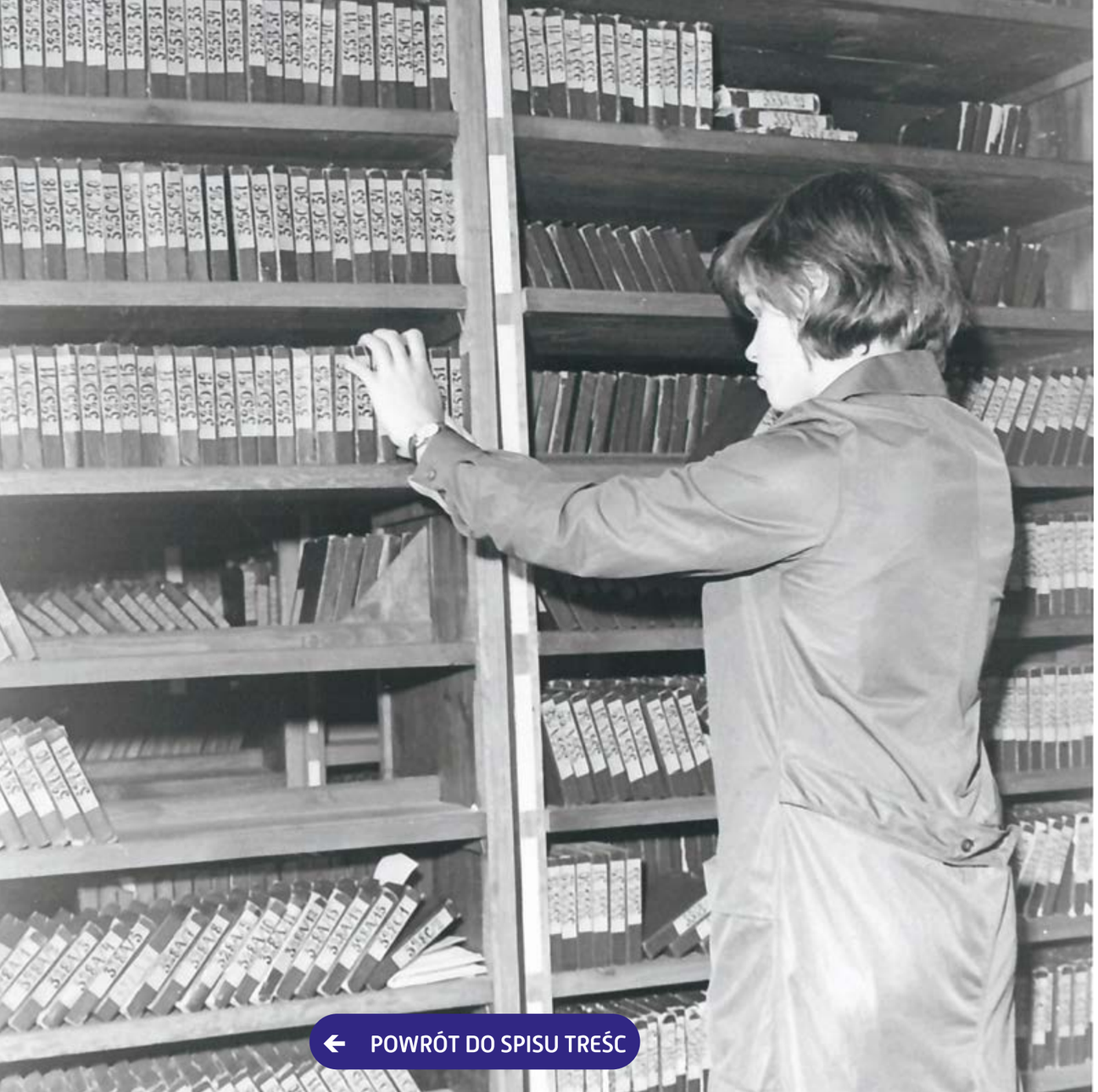
„Pod Lupą” (dawniej „Światełko”) to dwumiesięcznik skierowany do uczniów od V klasy szkoły podstawowej oraz młodzieży szkół ponadpodstawowych. Porusza tematy ważne dla młodych ludzi, takie jak zdrowie psychiczne, relacje rówieśnicze czy hejt. Rubryki poświęcone muzyce, literaturze i podróżom mają stałych wielbicieli. Treści tworzą nauczyciele, psychologowie oraz sami nastolatkowie, dzięki czemu pismo odpowiada na potrzeby i zainteresowania młodzieży z niepełnosprawnością wzroku.

▶ Uczestnik konkursu czytelniczego dla dzieci organizowanego przez Bibliotekę PZN
Fot. z arch. „Pochodni”

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Brajlowska skarbnica

Biblioteka Centralna Polskiego Związku Niewidomych powstała w 1952 roku i szybko stała się najważniejszą instytucją gromadzącą oraz udostępniającą książki osobom z dysfunkcją wzroku. W kolejnych latach utworzono sieć bibliotek oddziałowych w największych miastach Polski, zapewniając czytelnikom szerszy dostęp do literatury. Szczególną rolę w rozwoju placówki odegrał jej wieloletni pierwszy dyrektor Dobrosław Spychalski, który wprowadził nowoczesne rozwiązania biblioteczne umożliwiające zatrudnianie niewidomych bibliotekarzy. Dzięki jego staraniom w latach 70. rozpoczęto budowę nowej siedziby przy ul. Konwiktorskiej 7 w Warszawie.

Przez dziesięciolecia biblioteka była jednym z filarów działalności PZN, a w 2013 roku jej zbiory zostały włączone do Głównej Biblioteki Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, gdzie utworzono Dział Zbiorów dla Niewidomych.

Obecnie kolekcja obejmuje ponad 19 tysięcy tytułów książki mówionej oraz ponad 7 tysięcy tytułów książek brajlowskich, stanowiąc jedno z najważniejszych źródeł wiedzy, kultury i edukacji dla osób niewidomych i słabowidzących w Polsce.

◀ Archiwalne zdjęcie z Biblioteki PZN.
Ewa Chojnowska przy regale ze zbiorami. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Pierwsze audiobooki

Zanim audiobooki stały się tak popularne, Polski Związek Niewidomych od lat rozwijał książkę mówioną, umożliwiając osobom niewidomym dostęp do literatury. W 1961 roku rozpoczęto nagrywanie książek, a rok później ukazała się pierwsza pozycja na taśmie szpulowej – „Popiół i diament" Jerzego Andrzejewskiego w interpretacji Ksawerego Jasieńskiego. W 1972 roku książki zaczęto nagrywać na kasety magnetofonowe, co znacznie ułatwiło korzystanie z zasobów. Wraz z rozwojem technologii, od 2004 roku rozpoczęto digitalizację nagrań, a w 2007 roku uruchomiono internetową wypożyczalnię książek mówionych.

Obecnie Sekcja Zbiorów Książki Mówionej posiada ponad 19 tysięcy tytułów czytanych przez znanych aktorów i lektorów, które są dostępne m.in. w standardzie Daisy, formacie Czytak, na płytach CD Audio i MP3. W zbiorach znajdują się także filmy z audiodeskrypcją oraz nagrania muzyki klasycznej i rozrywkowej.

▶ Dziś już zabytkowe książki mówione na taśmach. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Przyszłość brajla

Czy w XXI wieku jest jeszcze miejsce dla brajla? Historia ostatnich lat pokazuje, że tak. Choć jego rola się zmienia, nadal pozostaje jednym z najważniejszych narzędzi wspierających samodzielność i dostęp do informacji osób niewidomych.

Dzięki wieloletnim staraniom PZN w 2008 roku wprowadzono obowiązek umieszczania na opakowaniach leków oznaczeń w brajlu oraz udostępniania ulotek w wersji dostępnej.

W 2009 roku PZN zorganizował obchody Międzynarodowego Roku Ludwika Braille'a, upamiętniające 200. rocznicę urodzin twórcy pisma punktowego. Wtedy to 50-osobowa delegacja osób niewidomych pojechała do Francji, by odwiedzić najważniejsze miejsca, z którymi związany był Braille.

W 2015 roku prezydent Andrzej Duda wraz z małżonką Agatą Kornhauser-Dudą uczestniczył w Tyflogalerii PZN w akcji Narodowe Czytanie „Lalki" w brajlu.

Od lat trwa dyskusja nad przyszłością pisma punktowego – jej wyrazem była konferencja „Brajl – przeżytek czy konieczność", zorganizowana w 2017 roku w Instytucie Tyflologicznym PZN.

W 2025 r. z inicjatywy PZN na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej powstał raport na temat zakresu wykorzystania alfabetu Braille'a w przestrzeni publicznej i codziennym życiu osób niewidomych i słabowidzących. Natomiast w 2026 r. PZN poparł deklarację wzmacniającą rolę i znaczenie brajla, która została opracowana przez Międzynarodową Radę ds. Edukacji Osób z Niepełnosprawnością Wzroku oraz Światową Unię Niewidomych.

◀ Brajlistka Ewa Fraszka-Groszkowska z parą prezydencką – Agatą Kornhauser-Dudą i Andrzejem Dudą podczas Narodowego Czytania „Lalki" w 2015 r. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Nowoczesne centrum zarządzania

W kolejnych dekadach Polski Związek Niewidomych konsekwentnie rozwijał swoją centralę, tworząc nowoczesne zaplecze organizacyjne, wydawnicze i edukacyjne. Działania miały odpowiadać zmieniającej się rzeczywistości i potrzebom osób z niepełnosprawnością wzroku.

Istotnym krokiem było rozpoczęcie w 1954 roku budowy Centralnego Ośrodka Niewidomych przy ul. Konwiktorskiej 9 w Warszawie. Dwa lata później do nowej siedziby przeniosły się władze Związku oraz biblioteka. Dalsza rozbudowa infrastruktury nastąpiła w 1976 roku. Do użytku oddano budynek przy ul. Konwiktorskiej 7.

Dynamiczny rozwój wydawniczy zaowocował powołaniem w 1978 roku Zakładu Wydawnictw i Nagrań PZN. Instytucja skupiła wszystkie redakcje, studio nagrań, drukarnię brajlowską i introligatornię, tworząc nowoczesne centrum opracowywania i udostępniania treści dla osób niewidomych.

▶ Siedziba Zarządu Głównego Polskiego Związku Niewidomych przy ul. Konwiktorskiej w Warszawie. Fot. K. Wiśniewska

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Publikacje tyflologiczne

Ważnym uzupełnieniem tej działalności było utworzenie w 1983 roku z inicjatywy Józefa Mendrunia Redakcji Wydawnictw Tyflologicznych, odpowiedzialnej za publikacje specjalistyczne poświęcone problematyce niepełnosprawności wzroku. Wydawane przez nią czasopisma i opracowania ukazują się nieprzerwanie do dziś.

Przez lata w ramach pracy redakcji powstało około 150 publikacji, 6 programów rehabilitacyjnych dla specjalistów, rodziców, opiekunów oraz 4 podręczniki do nauki brajla.

Od 1983 roku pod nazwą „Nasze Światełka", a następnie „Nasze Dzieci" ukazuje się czasopismo przeznaczone dla rodziców, opiekunów, nauczycieli oraz wychowawców dzieci niewidomych i słabowidzących. Dużo uwagi poświęca się w nim metodom nauczania, urządzeniom ułatwiającym naukę oraz rehabilitacji i racjonalnemu wypoczynkowi.

◀ Polski Związek Niewidomych opracował ponad 150 publikacji tyflologicznych. Fot. K. Wiśniewska

POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Nowy model zarządzania

Po przemianach ustrojowych Związek musiał zmierzyć się z nowymi wyzwaniami finansowymi. W latach 1991-1998, poszukując dodatkowych źródeł dochodu, podjęto decyzję o wejściu na rynek komercyjny poprzez utworzenie kilkunastu spółek wspierających działalność statutową.

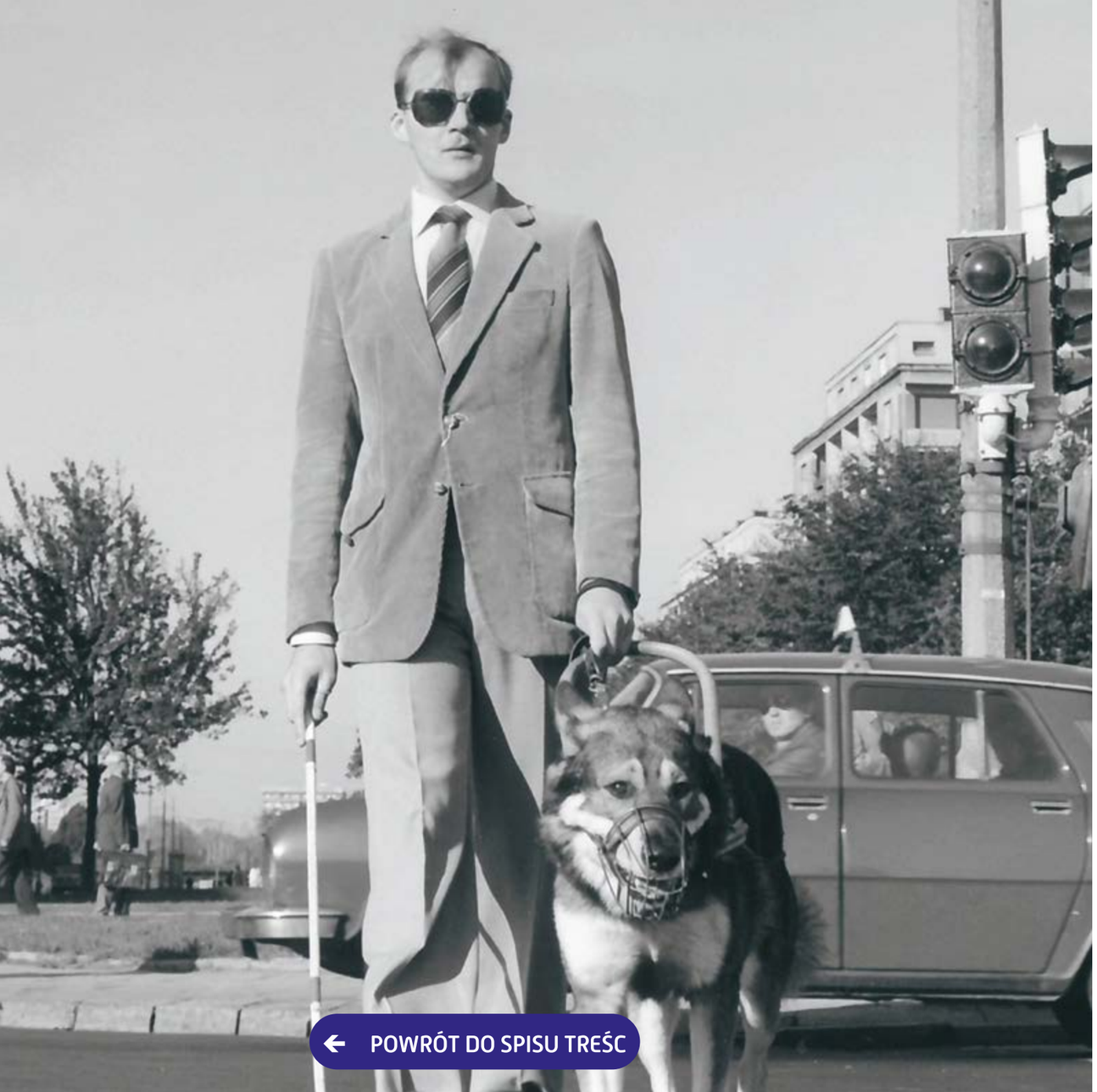
Nowe możliwości rozwoju otworzyło przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Dzięki dostępowi do funduszy europejskich Związek zrealizował do 2015 roku około 50 dużych projektów o zasięgu ogólnopolskim. Ważnym etapem było również przekształcenie w 2010 roku Biura Zarządu Głównego w Instytut Tyflologiczny PZN. Jednostka ta stała się centrum realizacji projektów, badań i działań eksperckich, wzmacniając pozycję PZN jako organizacji wyznaczającej kierunki wsparcia, rehabilitacji i integracji osób z niepełnosprawnością wzroku w Polsce.

▶ Zespół pracujący nad filmem „Światłoczuła" – w tym konsultanci z Polskiego Związku Niewidomych
Fot. M. Węgrzyn

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Rehabilitacja – droga do samodzielności

Nie bez przyczyny symbolem osób niewidomych jest biała laska – to jednocześnie proste narzędzie orientacji i widoczny znak dla otoczenia.

Jak to działa? Osoba niewidoma przesuwa laskę przed sobą, wyczuwając przeszkody, krawężniki, schody czy zmiany nawierzchni. Biały kolor informuje otoczenie, że użytkownik ma dysfunkcję wzroku. Idealne narzędzie pomaga orientować się w przestrzeni i sygnalizuje innym uczestnikom ruchu konieczność zachowania szczególnej ostrożności.

Nauka poruszania się z białą laską zwiększa bezpieczeństwo i stanowi pierwszy krok do samodzielności. Polski Związek Niewidomych odgrywa kluczową rolę w rehabilitacji osób niewidomych i słabowidzących, szczególnie w zakresie nauki orientacji przestrzennej i samodzielnego poruszania się.

W 1955 roku miał miejsce pierwszy obóz wypoczynkowy z elementami rehabilitacji dla niewidomych uczniów szkół średnich ogólnodostępnych i studentów.

◀ Niewidomy mężczyzna z białą laską i psem przewodnikiem. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Pies przewodnik – najlepszy przyjaciel niewidomego

Pies przewodnik to dla osoby niewidomej nie tylko wierny towarzysz, ale przede wszystkim niezastąpione wsparcie w samodzielnym i bezpiecznym poruszaniu się. Pomaga omijać przeszkody, odnajdywać drogę i zwiększa niezależność w codziennym życiu.

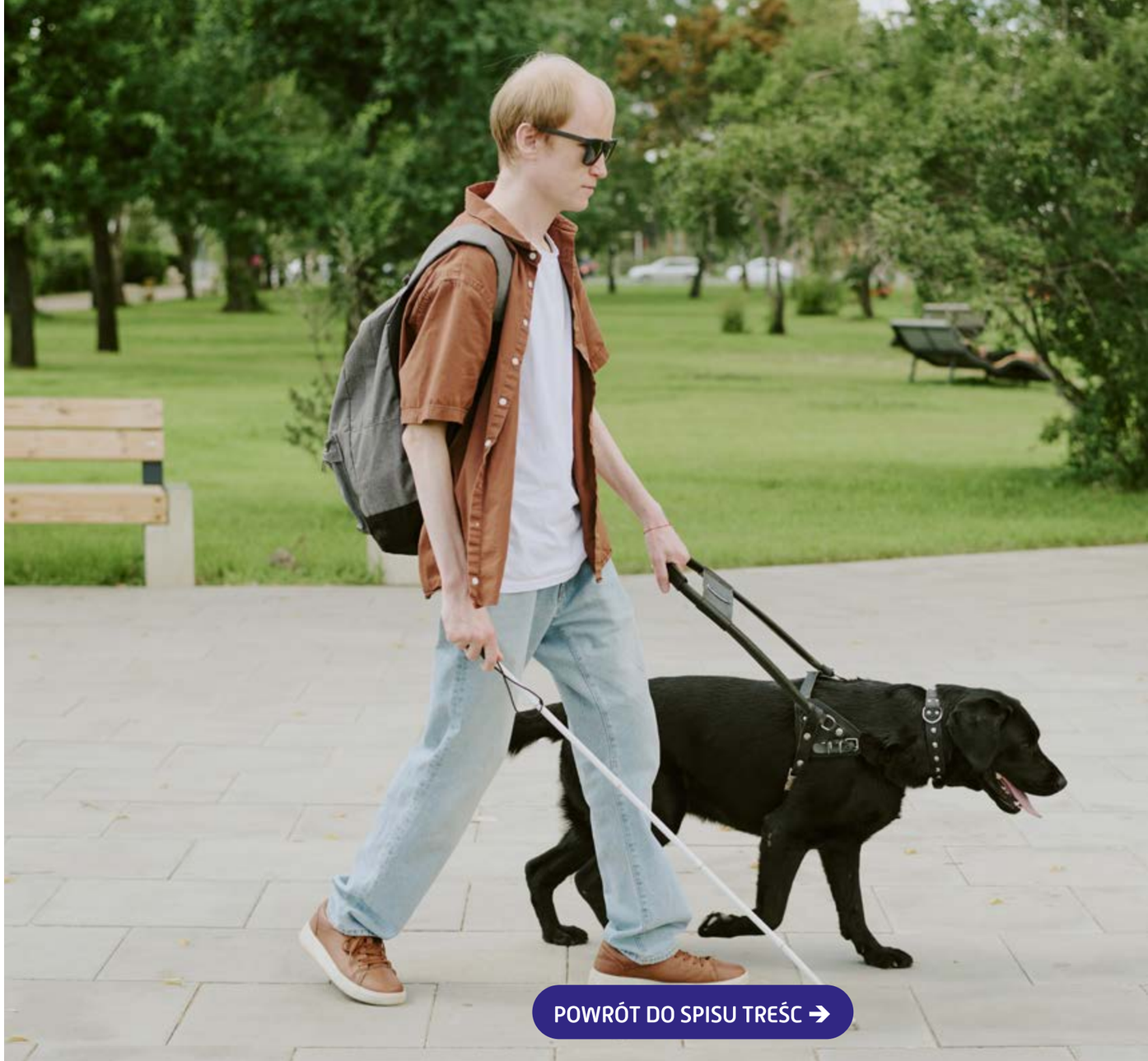
Już w drugiej połowie lat 60. XX wieku, we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, uruchomiono w Sułkowicach koło Warszawy program szkolenia psów przewodników. Polski Związek Niewidomych kwalifikował przyszłych użytkowników i uczestniczył w realizacji przedsięwzięcia. Tresurę kontynuowano od lat 90. w Mławie i Pile.

Wieloletnie starania Związku przyczyniły się do istotnych zmian prawnych – w 2008 roku osobom z psem przewodnikiem zagwarantowano prawo wstępu do obiektów użyteczności publicznej.

W latach 2019-2023 PZN współtworzył pierwszy w Polsce kompleksowy system szkolenia i udostępniania psów, oparty na jednolitych standardach, wyszkolonej kadrze i rozwiązaniach zapewniających finansowanie tego wsparcia.

▶ Pies przewodnik asystuje niewidomemu mężczyźnie

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Usprawnianie widzenia

Rehabilitacja wzroku pomaga osobom słabowidzącym jak najlepiej wykorzystywać posiadane możliwości widzenia oraz rozwijać umiejętności niezbędne do samodzielnego funkcjonowania. W Polsce jej rozwój jest w dużej mierze związany z działalnością Polskiego Związku Niewidomych.

W 1965 roku w Warszawie powstał Zakład Rehabilitacji Podstawowej dla osób nowo ociemniałych, który dwa lata później przeniesiono do Chorzowa. Ważnym etapem był rok 1983, gdy w ramach trzyletniej współpracy z Akademią Pedagogiki Specjalnej opracowano model rehabilitacji wzroku osób słabowidzących. Stworzono program szkolenia instruktorów rehabilitacji wzroku oraz program działania poradni rehabilitacji wzroku. I tak w 1989 roku uruchomiono pierwszą w Polsce wzorcową poradnię rehabilitacji wzroku słabowidzących, która przy ul. Karmelickiej 26 działa do dziś jako Przychodnia Rehabilitacyjno-Lecznicza PZN. 1 lipca 2018 w placówce rozpoczęła działanie nowa Poradnia Leczenia Zeza, która świadczy usługi w ramach umowy z NFZ.

◀ Grażyna Machura – rehabilitant wzroku w przychodni PZN podczas pracy z pacjentkami Fot. z arch. „Pochodni"

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Rehabilitacja w komfortowych warunkach

Już na początku działalności w obszarze rehabilitacji aktywiści PZN byli przekonani, że aby umożliwić pierwszy krok ku samodzielności i aktywnemu uczestnictwu osób z niepełnosprawnością wzroku w życiu społecznym, niezbędna jest bezpieczna i sprzyjająca nauce przestrzeń.

W 1956 roku w posiadaniu Związku znalazł się dom wczasowy w Muszynie. Jego korzenie sięgają okresu międzywojennego. Powstał w 1936 roku jako Dom Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Była to placówka przeznaczona dla żołnierzy, którzy utracili wzrok podczas walk o niepodległość i granice Polski po I wojnie światowej. Po II wojnie światowej ośrodek został włączony do struktur PZN. Obecnie działa jako Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny PZN im. kpt. Jana Silhana „Nestor".

Ośrodek w Muszynie oferuje dziś przede wszystkim turnusy rehabilitacyjne, leczniczo-wypoczynkowe i szkoleniowe dla osób niewidomych, słabowidzących oraz z innymi niepełnosprawnościami. Organizuje pobyty integracyjne, obozy, kolonie i grupowe wyjazdy wypoczynkowe, zapewniając infrastrukturę dostosowaną do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku oraz kompleksowe zaplecze zabiegowe i rehabilitacyjne.

To pierwszy ze specjalistycznych ośrodków rehabilitacyjnych Polskiego Związku Niewidomych, które od wielu lat odgrywają ważną rolę we wspieraniu osób z dysfunkcją wzroku.

▶ Najstarszy Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny PZN „Nestor" w Muszynie. Fot. K. Wiśniewska

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

W Ciechocinku – jak w raju

W 1986 roku zapadła decyzja o wykupieniu gruntu w Ciechocinku, na którym wybudowano ośrodek leczniczo-rehabilitacyjny. Otwarty 5 lat później „Eden” powstawał w strukturach PZN, dlatego od początku był projektowany z myślą o potrzebach osób niewidomych i słabowidzących, a szczególnie chorych na cukrzycę. Personel ma doświadczenie w pracy z osobami z dysfunkcją wzroku, a infrastruktura ośrodka sprzyja bezpiecznemu i samodzielnemu funkcjonowaniu kuracjuszy.

Sanatorium dysponuje 100 miejscami. Znajduje się w spokojnej części strefy uzdrowiskowej Ciechocinka i od wielu lat przyjmuje zarówno osoby niewidome i słabowidzące, jak i innych kuracjuszy korzystających z rehabilitacji oraz leczenia uzdrowiskowego.

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Sanatorium „Eden” w Ciechocinku
Fot. K. Wiśniewska

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Homer – przewodnik niewidomych

W 1990 roku PZN pozyskał od likwidowanego Związku Spółdzielni Niewidomych Krajowe Centrum Kształcenia Niewidomych w Bydgoszczy i stworzył w nim nowoczesne miejsce dla osób, które utraciły wzrok i uczą się funkcjonowania w nowych warunkach.

Do Ośrodka Rehabilitacji i Szkolenia „Homer” im. Józefa Buczkowskiego na kursy z zakresu rehabilitacji podstawowej przyjeżdżają osoby nowo ociemniałe z całej Polski. Tu w przyjaznych warunkach mogą uczestniczyć w zajęciach z orientacji przestrzennej. W dostosowanych przestrzeniach łatwiej na nowo uczyć się czynności życia codziennego. Doświadczeni specjaliści prowadzą w Bydgoszczy szkolenia z obsługi technologii wspomagających (komputery, smartfony, programy udźwiękawiające).

„Homer” stał się jedną z najważniejszych placówek Związku. Dysponuje bazą noclegową, restauracją, salami szkoleniowymi, zapleczem rehabilitacyjnym i fitness. Obiekt jest pozbawiony barier architektonicznych, dzięki temu odbywają się tu szkolenia, spotkania organizacji pozarządowych, konferencje oraz wydarzenia środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Jeśli „Eden” w Ciechocinku kojarzy się głównie z leczeniem uzdrowiskowym i rehabilitacją zdrowotną, to „Homer” w Bydgoszczy jest przede wszystkim centrum rehabilitacji podstawowej i społecznej osób z dysfunkcją wzroku – miejscem, gdzie można nauczyć się większej samodzielności, nowych technologii i umiejętności potrzebnych w codziennym życiu.

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

„Homer” w Bydgoszczy – ośrodek rehabilitacji podstawowej osób niewidomych i nowoczesne centrum konferencyjne. Z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Ośrodek „Labirynt" w Olsztynie oferuje kompleksowe wsparcie. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Labirynt, w którym łatwo się odnaleźć

We wrześniu 1990 roku oddano do użytku Ośrodek Mieszkalno-Rehabilitacyjny dla Niewidomych w Olsztynie, którego inicjatorem był Tadeusz Milewski. Było to jedno z ważniejszych przedsięwzięć Polskiego Związku Niewidomych na Warmii i Mazurach, ponieważ połączyło funkcje mieszkaniowe, rehabilitacyjne i społeczne. Tu wiele osób niewidomych i słabowidzących znalazło bezpieczną przystań – miejsce dostosowane do ich potrzeb.

Ośrodek obecnie działa pod nazwą Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ośrodek Mieszkalno-Rehabilitacyjny PZN „Labirynt" i prowadzi szeroką działalność rehabilitacyjną i opiekuńczą. Znajdują się tu mieszkania chronione, mieszkania czynszowe, miejsca hotelowe. Samodzielnymi jednostkami stały się trzy środowiskowe domy samopomocy, Zakład Aktywności Zawodowej i Dom Pomocy Społecznej.

W budynku i jego otoczeniu znajdują się: przychodnia, kaplica, sale szkoleniowe i konferencyjne, zaplecze gastronomiczne oraz teren rekreacyjny z amfiteatrem, ścieżką zdrowia i miejscem do spotkań integracyjnych.

Dzięki aktywności PZN osoby z dysfunkcją wzroku oraz innymi niepełnosprawnościami mogą w regionie nie tylko otrzymać specjalistyczną pomoc, ale także godnie mieszkać, pracować i prowadzić możliwie samodzielne życie.

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Integracyjna zabawa taneczna. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Rehabilitacja i wypoczynek na Wybrzeżu

W 1992 roku Polski Związek Niewidomych kupił Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny „Klimczok” w Ustroniu Morskim. Inwestycja nad Bałtykiem była kluczowym przedsięwzięciem PZN w początku lat 90. „Klimczok”, położony zaledwie 150 metrów od morza, stał się miejscem rehabilitacji, wypoczynku i integracji osób niewidomych i słabowidzących z całej Polski.

Ośrodek specjalizuje się w nauce samodzielnego funkcjonowania, orientacji przestrzennej, czynności życia codziennego oraz rehabilitacji społecznej i zdrowotnej osób z dysfunkcją wzroku.

Na miejscu znajdują się sale rehabilitacyjne, gabinety zabiegowe, sala gimnastyczna, biblioteka z książkami mówionymi i publikacjami brajlowskimi oraz pomieszczenia szkoleniowe.

Organizowane są tu turnusy rehabilitacyjne, szkolenia i pobyty usprawniające dla osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów. Dzięki licznym udogodnieniom – oznaczeniom brajlowskim, rozwiązaniom kontrastowym czy dostosowanej infrastrukturze – Ośrodek od lat pomaga tysiącom osób odzyskiwać samodzielność, pewność siebie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

▶ Nadbałtyckie okolice Ośrodka PZN „Klimczok” w Ustroniu Morskim. Fot. K. Wiśniewska

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Ogromnym atutem Ośrodka jest jego położenie nad samym morzem. Uczestnicy turnusów mogą spacerować po nadmorskich trasach, korzystać z przystosowanego zejścia na plażę, uczestniczyć w wycieczkach i wydarzeniach kulturalnych oraz wypoczywać w sprzyjającym zdrowiu morskim klimacie.

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Wsparcie dzieci i rodzin

Wczesna rehabilitacja ma kluczowe znaczenie dla rozwoju niewidomego dziecka. W pierwszych latach życia kształtują się podstawowe umiejętności poznawcze, ruchowe i społeczne. Szybkie wsparcie dziecka i rodziny pozwala skuteczniej wyrównywać skutki niepełnosprawności oraz budować samodzielność.

Już w 1978 roku PZN podjął działania na rzecz rodzin niewidomych dzieci – wydawanie poradników, opracowywanie programów wczesnej rehabilitacji oraz uruchomienie w Centrum Zdrowia Dziecka Poradni Wczesnej Rehabilitacji dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących.

Od 1980 roku organizowano specjalistyczne turnusy szkoleniowo-rehabilitacyjne dla rodziców i dzieci. Dwa lata później rozpoczęto tworzenie Klubów Rodziców Dzieci Niewidomych, które z czasem przekształcały się w samodzielne stowarzyszenia.

Ważną rolę w integracji środowiska odgrywa czasopismo „Nasze Dzieci” jako forum wymiany doświadczeń specjalistów i opiekunów dzieci niewidomych i słabowidzących.

Od 2025 roku PZN we współpracy z Fundacją LEGO realizuje międzynarodowy projekt LEGO Braille Bricks, który ma na celu wspieranie nauki alfabetu oraz podstawowych umiejętności czytania i pisania w brajlu. Wykorzystywane w tym celu specjalnie przygotowane zestawy klocków łączą naukę z zabawą.

Związek cały czas współpracuje ze szkołami, ośrodkami i innymi instytucjami zajmującymi się edukacją i rehabilitacją dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością wzroku.

▶ Wycieczka rowerowa uczestników obozu rehabilitacyjnego w Laskach z 2019 r. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Ośrodki wsparcia dzieci i młodzieży

Od 1982 roku dzieci mogą zostać podopiecznymi PZN, a już w 1986 roku powstaje w Związku Dział Dziecka i Współpracy z Rodziną.

Niewidome dzieci na wycieczce w muzeum. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Z inicjatywy PZN rozpoczynają działalność kolejne ośrodki zorganizowane z myślą o najmłodszych:

- 1983 rok – pierwszy eksperymentalny Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny Dziennego Pobytu w Warszawie powstał we współpracy z rodzicami, którzy stworzyli pierwsze Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niewidomych i Słabowidzących;
- 1992 rok – Centrum Edukacyjno-Leczniczo-Rehabilitacyjne dla Dzieci i Młodzieży w Rudołtowicach (prowadzone przez Okręg Śląski PZN);
- 1994 rok – przy Delegaturze Polskiego Związku Niewidomych w Częstochowie powstał Ośrodek Wychowawczo-Rewalidacyjny dla Dzieci i Młodzieży Niewidomej i Słabowidzącej. Placówka została utworzona jako odpowiedź na potrzebę kompleksowego wsparcia dzieci i młodzieży z dysfunkcją wzroku oraz ich rodzin;
- 2001 rok – Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Młodzieży Niewidomej i Słabowidzącej w Chorzowie (prowadzony przez Okręg Śląski PZN).

Związek stale rozwija działania skierowane do całych rodzin. Przykładem był zorganizowany w 2009 roku turnus rehabilitacyjny w Ośrodku PZN w Muszynie, przeznaczony dla obojga niewidomych rodziców oraz rodzeństwa dziecka z dysfunkcją narządu wzroku. Program umożliwiał zdobywanie wiedzy, wymianę doświadczeń i wzajemne wsparcie, wzmacniając potencjał całej rodziny do wspólnego pokonywania trudności.

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Jak w domu

Jednym z najważniejszych wymiarów działalności Polskiego Związku Niewidomych jest tworzenie przestrzeni, w których osoby niewidome i słabowidzące odnajdują nie tylko praktyczne wsparcie, lecz także poczucie bezpieczeństwa, wspólnoty i godnego miejsca w społeczeństwie.

W 1985 roku oddano do użytku Dom Pomocy Społecznej im. Kazimierza Jaworka w Chorzowie. Placówka zapewniła osobom niewidomym wymagającym stałej opieki profesjonalne warunki życia, rehabilitacji i uczestnictwa w życiu społecznym.

Ideę tę kontynuowano również w Kielcach. W 1993 roku tamtejszy internat spółdzielczy po gruntownej modernizacji przekształcono w Dom Pomocy Społecznej dla osób niewidomych. Pierwsi mieszkańcy osiedli w nim dwa lata później.

DPS Polskiego Związku Niewidomych znajduje się także w Olsztynie – placówka na 100 miejsc zapewnia całodobową opiekę oraz rehabilitację.

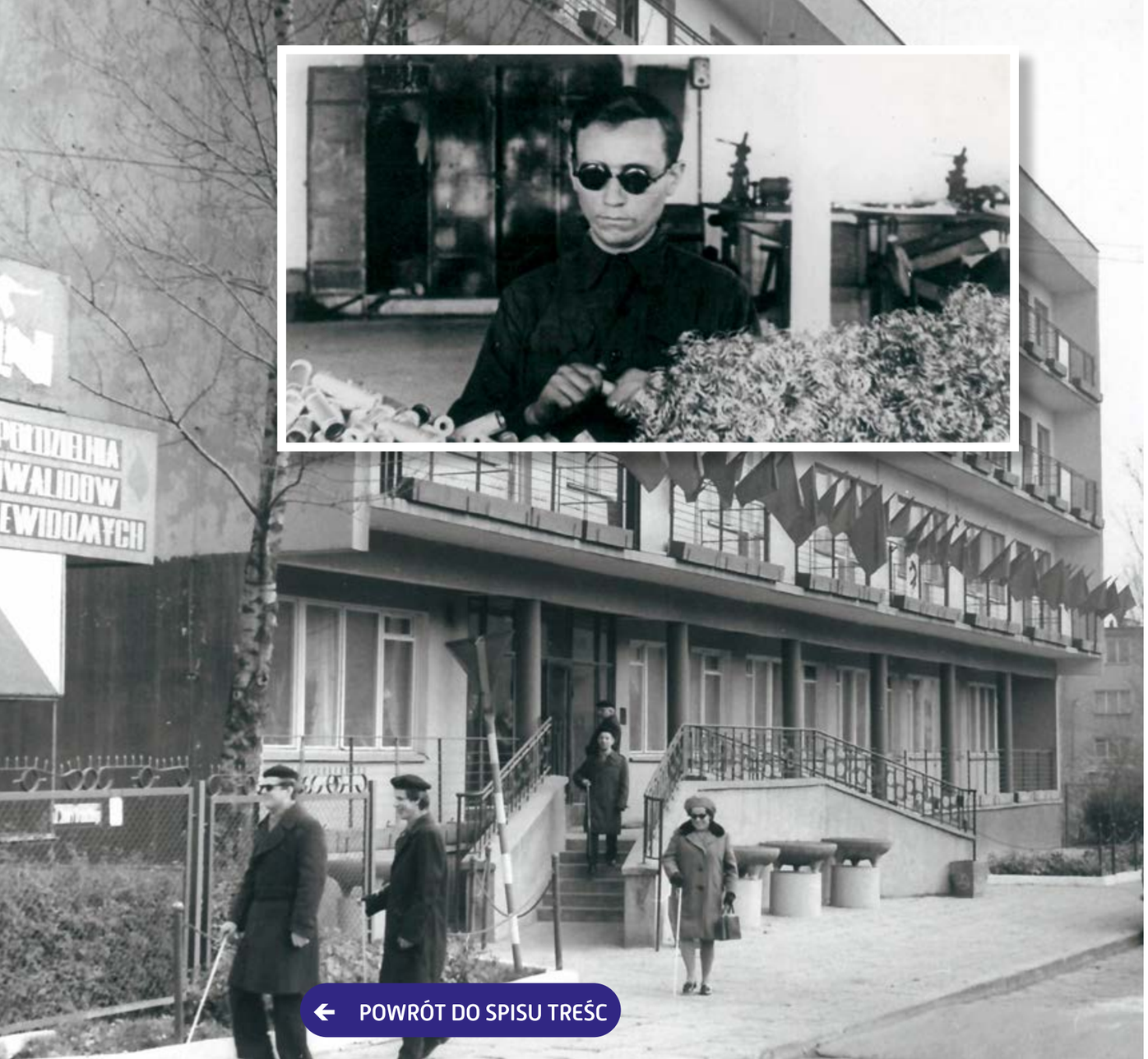
Dzięki takim inicjatywom PZN nie ogranicza się do reprezentowania interesów osób z niepełnosprawnością wzroku, lecz tworzy trwały system wsparcia, odpowiadający na potrzeby osób starszych, samotnych i wymagających codziennej opieki.

▶ DPS im. Kazimierza Jaworka w Chorzowie powstał w 1985 r. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Więcej niż zatrudnienie

Spółdzielnie niewidomych łączą działalność gospodarczą ze społeczną i zawodową rehabilitacją. Od lat skupiają się na tworzeniu dostępnych miejsc pracy i aktywizacji osób z niepełnosprawnością wzroku.

Historia spółdzielczości niewidomych w Polsce sięga 1945 roku, kiedy z inicjatywy Henryka Ruszczyca powstała w Lublinie pierwsza Spółdzielnia Niewidomych. Kierował nią Modest Sękowski. Początkowo zajmowała się wyrobem szczotek, dziś jest nowoczesnym producentem wiązek elektrycznych i komponentów elektrotechnicznych.

W sumie w całym kraju założono 39 spółdzielni, które łącznie zatrudniały 18,5 tys. osób; obecnie działa 10 takich przedsiębiorstw.

W 1957 roku powstał Związek Spółdzielni Niewidomych, a w 1981 roku Centralny Związek Spółdzielni Niewidomych, rozwiązany w 1989 roku. W tym samym roku PZN i CZSN zawarły porozumienie o współpracy na rzecz rehabilitacji, zatrudnienia i rozwoju zawodowego osób niewidomych.

◀ Mężczyzna montujący latarki elektryczne. Fot. z arch. PZN

◀ Pracownicy wychodzący z Lubelskiej Spółdzielni Niewidomych, 1980 r. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Praca w zasięgu ręki

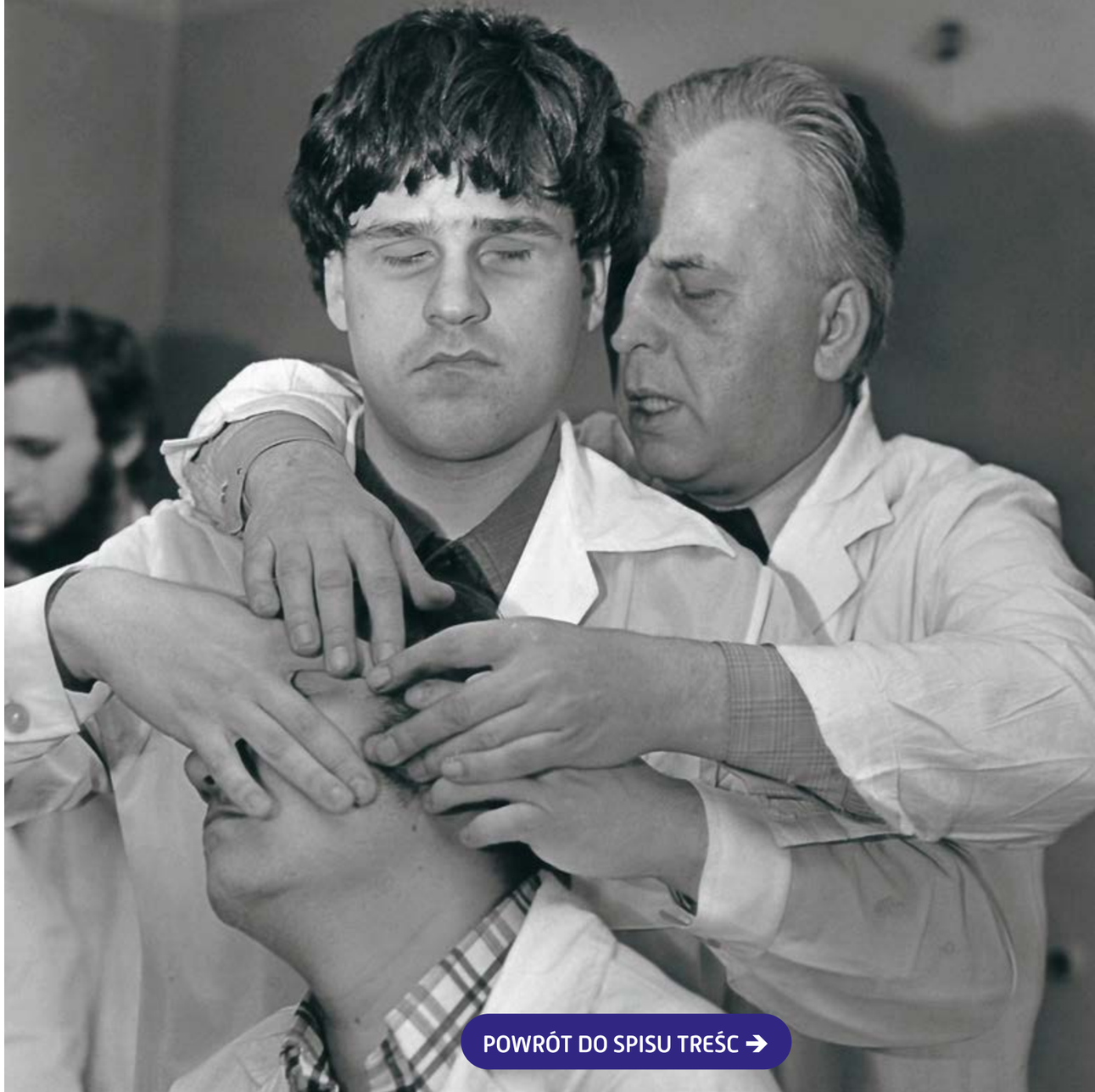
Polski Związek Niewidomych od wielu lat wspiera aktywizację zawodową osób z dysfunkcją wzroku, inicjując szkolenia, kursy i programy przygotowujące do wykonywania zawodów dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących. Szczególną rolę odegrały m.in. szkolenia dla masażystów, muzyków, które umożliwiały pełne wykorzystanie predyspozycji i umiejętności osób z niepełnosprawnością wzroku.

Już w 1953 roku w Krakowie zorganizowano dziesięciomiesięczny kurs masażu leczniczego dla niewidomych. W tamtym czasie była to jedyna tego typu inicjatywa w całej Polsce. Na bazie tego kursu utworzono Policealną Integracyjną Szkołę Masażu Leczniczego.

Z kolei w 1967 roku również w Krakowie wybudowano szkołę muzyczną dla niewidomych z inicjatywy i pod nadzorem Związku. Celem placówki jest zapewnienie równych szans w dostępie do edukacji muzycznej przy zachowaniu wysokich wymagań merytorycznych.

▶ Zajęcia w Krakowskiej Szkole Masażu. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Rozwój kariery – to możliwe!

Proces wsparcia osób niewidomych na rynku pracy stał się niezwykle ważnym kierunkiem działania Związku, szczególnie po transformacji ustrojowej w latach 90. PZN nie tylko organizował szkolenia, ale także opracowywał dostępne materiały dydaktyczne, dostosowane metody nauczania oraz system wsparcia środowiskowego.

W 2009 roku odbyło się szkolenie dla różnych grup zawodowych w Ośrodku PZN w Bydgoszczy poświęcone zatrudnieniu na otwartym rynku pracy. W oddzielnych panelach mogli wziąć udział niewidomi muzycy, dziennikarze, prawnicy. Dzięki działaniom Związku osoby niewidome mogły zdobywać kwalifikacje, rozwijać kompetencje zawodowe i zwiększać swoje szanse na zatrudnienie. Działania te przyczyniły się do budowania większej samodzielności ekonomicznej.

▶ Uczestnicy szkolenia dziennikarskiego organizowanego przez Instytut Tyflologiczny PZN
Fot. z arch. „Pochodni"

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Specjalistyczne szkolenia

Osoby niewidome i słabowidzące potrzebują specjalistycznego wsparcia, by odzyskać samodzielność i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym. Dlatego kształcenie tyflopedagogów, rehabilitantów wzroku, instruktorów orientacji przestrzennej i nauczycieli brajla od lat stanowi jeden z priorytetów Związku.

W 1977 roku PZN uzyskał uprawnienia placówki edukacyjnej i co roku mógł kierować pięcioro pracowników na studia o kierunku pedagogika specjalna ze specjalnością rewalidacja osób niewidomych i słabowidzących.

W 1983 roku we współpracy z Wyższą Szkołą Pedagogiki Specjalnej rozpoczęto prace nad polskim modelem rehabilitacji wzroku osób słabowidzących. Ich efektem było opracowanie programów rehabilitacji, przygotowanie instruktorów usprawniania widzenia oraz utworzenie w 1989 roku pierwszej w Polsce Poradni Rehabilitacji Wzroku Osób Słabowidzących.

W 2021 roku, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych podpisał z PZN oraz partnerami – Towarzystwem Opieki nad Ociemniałymi, Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego i Akademią Pedagogiki Specjalnej – umowę na opracowanie ogólnopolskich standardów szkolenia i doskonalenia instruktorów orientacji przestrzennej oraz przygotowania osób niewidomych i słabowidzących w tym zakresie.

W latach 2022-2023 przeszkolono 32 instruktorów czynności życia codziennego, wzmacniając tym samym system specjalistycznego wsparcia osób z dysfunkcją wzroku.

◀ Polski Związek Niewidomych wyszkolił już wielu tyflospecjalistów. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Młodzież na kursie pisania na maszynie czarnodrukowej. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Wsparcie dla osób głuchoniewidomych

Polski Związek Niewidomych odegrał istotną rolę w organizowaniu pomocy dla osób z jednoczesną niepełnosprawnością wzroku i słuchu w Polsce. W 1983 roku rozpoczął systematyczne działania na rzecz tej grupy obejmujące przede wszystkim ewidencjonowanie osób głuchoniewidomych oraz organizowanie specjalistycznych turnusów rehabilitacyjnych. Nawiązał również współpracę z Instytutem Perkinsa w Stanach Zjednoczonych – jednym z czołowych światowych ośrodków zajmujących się edukacją i rehabilitacją osób głuchoniewidomych.

Ważnym krokiem było powołanie w 1991 roku, z inicjatywy PZN, Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym, co umożliwiło rozwój wyspecjalizowanych form wsparcia oraz stworzyło warunki do rozwoju samorzecznictwa osób z jednoczesną niepełnosprawnością wzroku i słuchu. 28 września 2019 roku TPG weszło w stan likwidacji, ale działania na rzecz osób głuchoniewidomych są kontynuowane.

▶ PZN organizował specjalistyczne turnusy dla osób głuchoniewidomych. Fot. K. Wiśniewska

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Dotknąć świata

Tyflokartografia to niezwykle trudna dziedzina, ponieważ wymaga przełożenia wielowymiarowego świata na prosty, czytelny obraz dostępny za pomocą dotyku. Dla osób niewidomych i słabowidzących mapy i plany dotykowe są ważnym narzędziem poznawania przestrzeni, rozwijania orientacji oraz zwiększania samodzielności.

Dostrzegając znaczenie takich materiałów, PZN w 1983 roku zorganizował pierwsze w Polsce seminarium poświęcone tyflokartografii. W jego następstwie rozwijano prace nad mapami dla osób z dysfunkcją wzroku, czego efektem było opracowanie we współpracy z Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii 43 map tyflologicznych oraz 3 atlasów wykonanych w różnych technologiach.

W 2004 r. Minister Transportu i Budownictwa przyznał wyróżnienie za szkolny atlas geograficzny Polski dla niewidomych i słabowidzących.

W 2020 roku w Instytucie Tyflologicznym PZN powstała czytelnia map i planów dla osób niewidomych i słabowidzących. Zgromadzono w niej mapy regionów, państw, miast, plany obiektów oraz tyflografiki zabytków.

W ostatnich latach PZN współpracował również z Wojskową Akademią Techniczną przy tworzeniu tyflomap zabytkowych założeń parkowych, m.in. ogrodów w Książu, Wilanowie, Wrocławiu, Krasiczynie i Arkadii, wzbogaconych o audiodeskrypcję.

▶ Mapy i plany dotykowe ułatwiają osobom niewidomym orientację w terenie
Fot. K. Wiśniewska i J. Rodzewicz

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Dostępna kultura

PZN z pasją dokłada swoją cegiełkę do budowania kultury bez barier, promując audiodeskrypcję, tyflografiki i dostosowanie przestrzeni muzealnych. Organizacja udostępnia informacje o miejscach kultury przyjaznych niewidomym odbiorcom i wspiera udział osób z niepełnosprawnością wzroku w wydarzeniach artystycznych.

Kluczowym momentem było zorganizowanie przez PZN w 1983 roku na Zamku Królewskim w Warszawie pierwszej w Polsce konferencji poświęconej udostępnianiu dóbr kultury osobom niewidomym. Zapoczątkowała ona kolejne działania – szkolenia, prace nad dostosowaniem obiektów kultury oraz nowymi rozwiązaniami otwierającymi osobom niewidomym drzwi do kultury.

Przez lata w strukturach związku funkcjonowało Krajowe Centrum Kultury Niewidomych. Ośrodek – dziś już nieistniejący – organizował wydarzenia kulturalne, prezentując twórczość niewidomych artystów z całej Polski.

Członkowie PZN realizują się twórczo w wielu obszarach – od 2019 roku w Opolu odbywa się Ogólnopolski Przegląd Piosenki Osób Niewidomych, który organizuje Okręg Opolski; Okręg Białostocki od 20 lat prowadzi Teatr T3, a Okręg Podkarpacki od 2004 r. organizuje warsztaty „Widzieć Muzyką”.

Miejscem, w którym tworzy się i popularyzuje dostępną kulturę, jest również Tyflogaleria PZN, otwarta przy ul. Konwiktorskiej w 2003 roku.

Europejska Konferencja Kultury, Warszawa, 1983 r. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Różne choroby, różne potrzeby

PZN zaczął dostrzegać odmienne potrzeby osób tracących wzrok z powodu różnych chorób i rozwijać wyspecjalizowane formy pomocy dla poszczególnych grup.

W 1988 roku rozpoczął kompleksowe wsparcie dla niewidomych chorych na cukrzycę, obejmujące m.in. ewidencję tej grupy, turnusy rehabilitacyjne, edukację diabetologiczną, wydawnictwa, specjalistyczne poradnie oraz kluby osób niewidomych i słabowidzących chorych na cukrzycę.

W 1995 roku podjęto prace badawcze dotyczące osób z dysfunkcją wzroku chorujących na stwardnienie rozsiane, rozpoczęto ich rejestrację, współpracę z Krajowym Ośrodkiem Mieszkalno-Rehabilitacyjnym dla Osób Chorych na SM w Dębkach oraz organizację turnusów rehabilitacyjnych.

▶ Dobór specjalistycznego sprzętu podczas turnusu dla osób niewidomych chorujących na cukrzycę
Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Otwieramy drzwi do aktywności

W latach 1995-2008 Polski Związek Niewidomych dynamicznie rozwijał sieć placówek wsparcia, realnie zwiększając dostęp do rehabilitacji społecznej i zawodowej w Polsce. Proces ten zapoczątkowało utworzenie w 1995 roku Warsztatów Terapii Zajęciowej (WTZ) w Toruniu. Mapa wsparcia szybko się powiększała: w 1997 roku ruszyły warsztaty w Słupsku, a w 2001 roku placówka we Włocławku.

PZN szybko rozszerzył działania o rynek pracy, powołując w 2002 roku Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ) w Olsztynie. W 2006 roku ZG PZN przekazał Okręgowi Świętokrzyskiemu nieruchomość w Końskich, więc utworzono tam ZAZ dla 60 osób.

Oferta terapeutyczna wzmocniła się ponownie w 2007 roku w Radomiu oraz w Bydgoszczy, gdzie Okręg Kujawsko-Pomorski w latach 2007-2008 uruchomił dwa warsztaty: „Victoria” i „mega-Art”.

Miejsca te realnie otworzyły nowe perspektywy dla wielu osób, pomagając im wejść na rynek pracy i odnaleźć się w nowej codzienności.

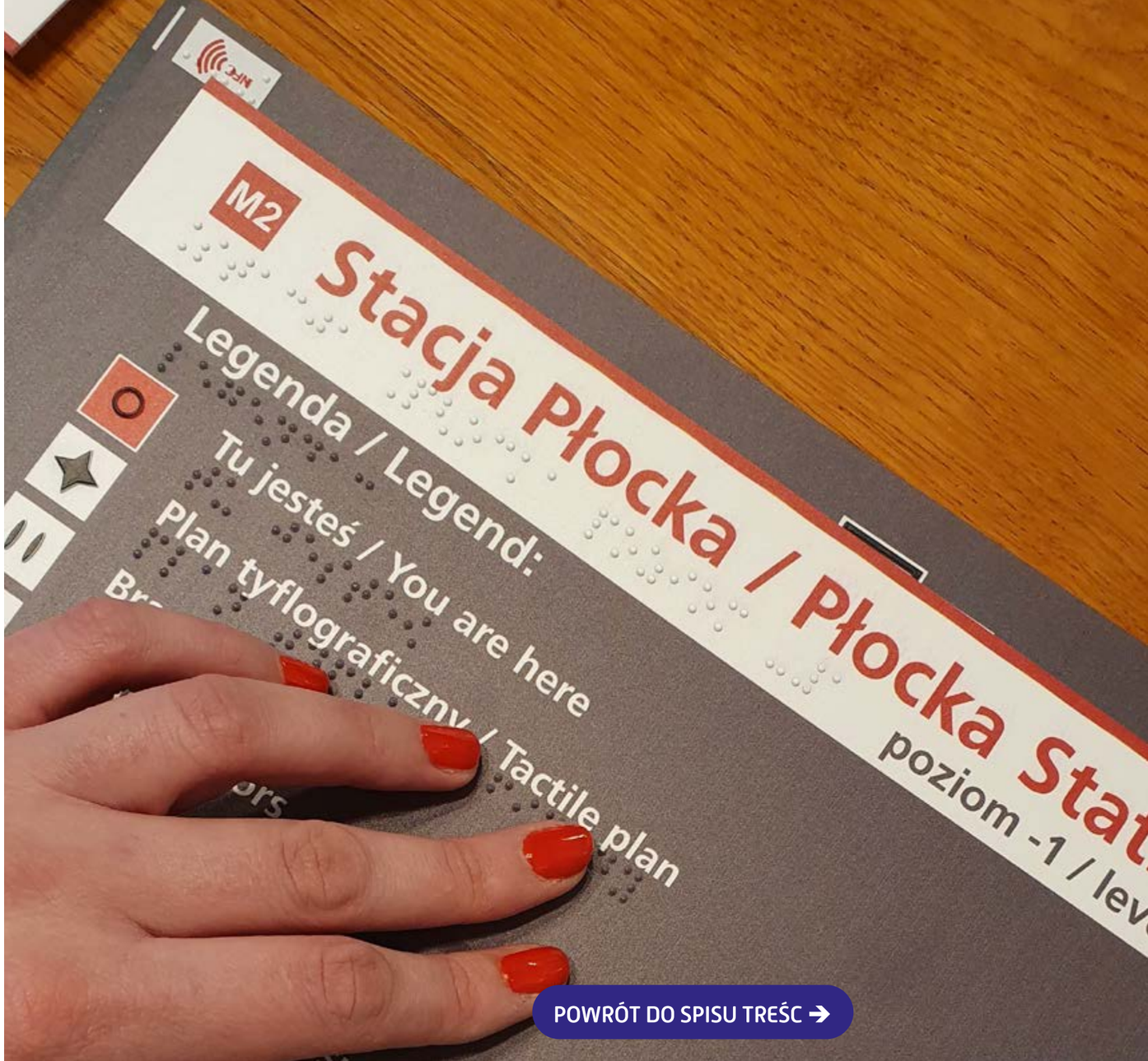
◀ Prezentacja rękodzieła uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej w Słupsku. Fot. z arch PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC ➔

Przestrzeń bardziej dostępna

Jednym z obszarów działań PZN było tworzenie rozwiązań ułatwiających osobom niewidomym i słabowidzącym samodzielne korzystanie z przestrzeni publicznej. Od 1997 roku Związek pracował nad zaleceniami dotyczącymi jej projektowania i adaptacji, które uwzględniały potrzeby osób z dysfunkcją wzroku. W 2009 roku przygotowano wytyczne i przepisy w tym zakresie, rozpoczynając kolejny etap działań na rzecz zwiększania dostępności.

W 2011 roku ukazało się rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie. Polski Związek Niewidomych odegrał kluczową rolę w tworzeniu tych przepisów – jako rzecznik środowiska oraz główny konsultant merytoryczny.

▶ PZN we współpracy z miastem i Warszawskim Metrem przygotował plany dotykowe oraz mapy tyflograficzne stacji M2. Fot. K. Wiśniewska

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Razem dla wspólnej sprawy

PZN aktywnie współtworzył reprezentację środowiska osób z niepełnosprawnościami, uczestnicząc w najważniejszych inicjatywach o charakterze rzeczniczym i społecznym.

W latach 1992-1993 Sylwester Peryt, reprezentujący PZN, przewodniczył Krajowej Radzie Organizacji Osób Niepełnosprawnych powołanej do przedstawiania wspólnego stanowiska środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz inicjowania działań na rzecz poprawy ich sytuacji.

PZN należał do grona założycieli Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych, które zrzeszało ogólnopolskie organizacje osób z niepełnosprawnościami i reprezentowało ich wspólne interesy. Inicjatorem powstania tego forum był Stanisław Kotowski.

W 2008 roku Związek został współzałożycielem Koalicji na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością, skupiającej ponad 40 stowarzyszeń i fundacji działających na rzecz osób z różnymi niepełnosprawnościami. W 2023 roku podjęto decyzję o rozwiązaniu tej organizacji.

Szczególnym wydarzeniem była ratyfikacja przez Polskę w 2012 roku Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Podczas złożenia dokumentów ratyfikacyjnych w siedzibie ONZ w Nowym Jorku środowisko polskich organizacji pozarządowych reprezentowała prezes PZN Anna Woźniak-Szymańska.

◀ Złożenie dokumentów ratyfikacyjnych Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych w siedzibie ONZ w Nowym Jorku
Fot. z arch PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚCI →

Siła reprezentacji

Przedstawiciele PZN aktywnie uczestniczą w życiu publicznym, wpływając na kształt polityki państwa wobec osób z niepełnosprawnościami. Ich obecność w parlamencie oraz w organach doradczych administracji państwowej umożliwiała skuteczniejsze reprezentowanie interesów niewidomych i słabowidzących Polaków.

Jednym z pierwszych przykładów takiego zaangażowania był wybór niewidomego Zygmunta Łenyka na posła na Sejm I kadencji RP (1990-1993). W latach 1993-1997 mandat posła sprawował również Tadeusz Madzia – ówczesny prezes PZN i wiceprezes PFRON, członek prezydium EBU.

PZN angażował się też w prace organów doradczych administracji publicznej. W 2016 roku prezes ZG PZN Anna Woźniak-Szymańska została powołana przez Prezydenta RP do Narodowej Rady Rozwoju – Sekcji Polityki Społecznej i Rodziny.

W tym samym roku, z inicjatywy Polskiego Związku Niewidomych, utworzono Parlamentarny Zespół ds. Osób z Niepełnosprawnością Narządu Wzroku, który stał się platformą współpracy parlamentarzystów z organizacjami reprezentującymi osoby niewidome i słabowidzące.

▶ Dziś PZN razem z innymi organizacjami działa w sprawie zniesienia pułapki rentowej. Fot. K. Wiśniewska

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

W 2020 roku Pełnomocnikiem Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych został Paweł Wdówik. Był pierwszą osobą z niepełnosprawnością narządu wzroku, która objęła tę funkcję, co miało istotne znaczenie dla wzmocnienia reprezentacji środowiska w administracji rządowej.

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Reprezentacja niewidomych i słabowidzących sportowców
Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

PZN rzecznikiem środowiska

Polski Związek Niewidomych od dekad skutecznie walczy o prawa swoich członków, wpływając na kluczowe decyzje ustawodawcze.

W 1970 roku, na wniosek PZN, władze państwowe przyznały fundusze na pomoc lektorską dla niewidomych pracowników umysłowych, co znacząco ułatwiło im wykonywanie obowiązków służbowych. Ważny był również rok 1982, kiedy Sejm przyjął uchwałę, na mocy której osoby niewidome po pięciu latach pracy nabywały prawo do renty inwalidzkiej.

Po wielu latach starań liderów PZN w 2010 roku usunięto z Kodeksu cywilnego art. 80., który stanowił, że jeżeli osoba niemogąca czytać ma złożyć pisemne oświadczenie woli, musi to zrobić w formie aktu notarialnego. Od tego czasu podpis osoby niewidomej ma taką samą moc prawną jak podpis osoby widzącej.

PZN wspierał działania na rzecz wprowadzenia w 2011 roku możliwości samodzielnego głosowania z użyciem nakładek brajlowskich. Był to ważny krok w kierunku pełniejszego korzystania przez osoby niewidome z praw obywatelskich.

▶ Osoby z niepełnosprawnościami, w tym niewidome i słabowidzące, mają prawo do ułatwień podczas głosowania w wyborach. Fot. B. Zarzecka

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

W 2015 roku Instytut Tyflologiczny PZN opracował dla PFRON „Katalog standardowych usług niezbędnych dla osób z problemami wzroku”, który pomaga w określaniu potrzeb tej grupy.

W 2019 roku Sejm uchwalił dwie istotne ustawy konsultowane przez PZN: o zapewnieniu dostępności osobom ze specjalnymi potrzebami oraz o dodatkowym świadczeniu uzupełniającym dla osób niesamodzielnych.

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Zadbać o zdrowie

11 kwietnia 2018 roku z inicjatywy Polskiego Związku Niewidomych z wizytą w Instytucie Tyflologicznym w Warszawie pojawił się Minister Zdrowia Łukasz Szumowski. W trakcie spotkania omówiono istotne problemy środowiska osób z dysfunkcjami wzroku, m.in.: dostępu do rehabilitacji, konieczność skierowania od lekarza pierwszego kontaktu do okulisty, niewielka liczba okulistów dziecięcych czy też zbyt niskie dofinansowanie do pomocy optycznych.

1 lipca 2018 roku w życie weszła ustawa wprowadzająca szczególne uprawnienia w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej, usług farmaceutycznych oraz wyrobów medycznych dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Od tej pory mogą uzyskiwać refundowane przez NFZ wyroby medyczne nie według sztywno określonych terminów wymiany, lecz zgodnie ze swoimi rzeczywistymi potrzebami zdrowotnymi.

Od 2022 roku przedstawiciel PZN zasiada w Radzie Organizacji Pacjentów przy Ministrze Zdrowia – pierwszym w historii takim gremium. Efektem udziału Związku w pracach Rady była m.in. korzystna zmiana rozporządzenia dotyczącego wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie. W działaniach wspierają organizacje doświadczeni profesorowie okulistyki: Tadeusz Kęcik, Jerzy Szaflik czy Marek Rękas.

◀ Minister Zdrowia Łukasz Szumowski podczas wizyty w PZN. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

Wyrównać szanse

System ulg i przywilejów to ważny filar wsparcia osób niewidomych. Rekompensuje dodatkowe koszty wynikające z niepełnosprawności oraz ułatwia codzienne funkcjonowanie.

Budowa tego systemu rozpoczęła się w 1952 roku od zniżek w komunikacji miejskiej, kolejowej i autobusowej dla osób posiadających I i II grupę inwalidzką (dziś: stopień niepełnosprawności – znaczny lub umiarkowany). W 1968 roku Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej przyznało im także prawo do bezpłatnego korzystania z publicznej służby zdrowia na podstawie legitymacji PZN.

Przemiany ustrojowe po 1989 roku wymagały dostosowania systemu wsparcia do zmieniających się realiów społeczno-prawnych. Od 2004 roku zaczął obowiązywać nowy system ulg, a legitymacje osoby niepełnosprawnej wydawały i nadal wydają Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie.

W 2017 roku wprowadzono plastikowe karty z kodem QR, w którym zaszyfrowano dane dotyczące przyczyny i stopnia niepełnosprawności, a w 2025 roku Ministerstwo Cyfryzacji wdrożyło mLegitymację ON w aplikacji mObywatel. Od tego momentu można potwierdzać prawo do zniżek bezpośrednio z telefonu.

PZN opiniował wprowadzane rozwiązania, konsekwentnie zabiegając o zachowanie wypracowanych już wcześniej uprawnień.

▶ Legitymacja osoby niepełnosprawnej uprawnia do zniżek. Fot. B. Zarzecka

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Szkolenie specjalistyczne opiekunów społecznych
ds. niewidomych w Ściegnach k. Karpacza, 1972 r. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

W stronę dostępności

Dostępność to nie tylko udogodnienia. To warunek niezależności i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Dlatego usuwanie barier w przestrzeni publicznej, usług cyfrowych i informacji jest dla PZN jednym z najważniejszych zobowiązań.

Istotnym krokiem było powołanie w 2018 roku Rady Dostępności – ciała eksperckiego inspirowanego amerykańską Access Board, skupiającego przedstawicieli administracji publicznej, organizacji pozarządowych i innych środowisk zaangażowanych w poprawę dostępności. Miejsce w nowo powołanej Radzie miał przedstawiciel władz PZN, co umożliwiło reprezentowanie potrzeb osób niewidomych i słabowidzących w pracach nad rozwiązaniami systemowymi. Rok później weszła w życie ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, wprowadzając obowiązek zapewnienia dostępności cyfrowej serwisów administracji publicznej osobom niewidomym i słabowidzącym. W 2024 roku przy Radzie Dostępności powołano Zespół Roboczy ds. Osób Niewidomych i Słabowidzących, skupiający się na rozwiązaniach odpowiadających szczególnym potrzebom tego środowiska.

W 2020 roku Polski Związek Niewidomych został nagrodzony przez EBU w konkursie „Najlepsze praktyki w zakresie dostępności internetu”.

◀ Rada Dostępności została powołana w 2018 roku
Fot. A. Powierża

POWRÓT DO SPISU TREŚCI ➔

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

Sport – droga do aktywności i integracji

Polski Związek Niewidomych od wielu lat wspierał rozwój aktywności fizycznej osób z dysfunkcją wzroku, dostrzegając w sporcie ważne narzędzie rehabilitacji, integracji społecznej i budowania samodzielności.

Już w 1977 roku, przy współudziale Związku Spółdzielni Niewidomych oraz Zrzeszenia Sportowego „Start”, zorganizowano w Poznaniu I Europejskie Igrzyska Sportowe dla Niewidomych. W kolejnych latach PZN rozwijał systemowe wsparcie sportowców, powołując w 1982 roku Radę Sportu, Kultury Fizycznej i Turystyki. Kolarstwo tandemowe, szachy i warcaby, lekkoatletyka, pływanie cieszą się największą popularnością w środowisku osób niewidomych i słabowidzących. Są też dyscypliny specjalnie przystosowane, takie jak goalball, showdown czy blind tenis.

Działalność rady sportu przy PZN stała się podstawą utworzenia w 1991 roku Stowarzyszenia „Cross”, promującego sport, turystykę i rekreację osób niewidomych i słabowidzących. Dalsza profesjonalizacja tej działalności nastąpiła w 2004 roku wraz z powołaniem Związku Kultury Fizycznej „Olimp”, który stworzył warunki do rozwoju sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnością wzroku i przygotowań do międzynarodowej rywalizacji.

▶ PZN już w początkach swej działalności rozpowszechniał kulturę fizyczną wśród osób niewidomych. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Łagodzi obyczaje i łączy światy

Muzyka w działalności PZN stanowi przestrzeń prezentacji talentów osób z dysfunkcją wzroku oraz budowania dialogu między osobami niewidomymi i widzącymi.

W historii muzycznych inicjatyw PZN ważnym wydarzeniem był koncert finałowy międzynarodowego festiwalu „Chopin klasycznie i nowocześnie", zorganizowany w 2011 roku w Filharmonii Narodowej z okazji 60-lecia Związku. Wystąpili w nim niewidomi muzycy z Polski, Francji, Portugalii, Czech, Gruzji, Litwy, Armenii. Gościem honorowym imprezy był pierwszy wiceprezes WBU Arnt Holte.

W 2019 roku odbył się koncert „Kolędowanie z Niewidomymi dla Niepodległej", wpisujący się w obchody 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości.

W tym samym roku zorganizowano cykl koncertów w ciemności, pozwalających osobom widzącym doświadczyć muzyki w sposób pozbawiony bodźców wzrokowych. Organizatorami koncertów, obok Polskiego Związku Niewidomych, byli Santander Bank Polska, Fundusz Polfund oraz Filharmonia Śląska.

Koncert „Chopin klasycznie i nowocześnie". Filharmonia Narodowa w Warszawie, 2011 r. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Jubileuszowe przystanki

Każdy jubileusz był symbolicznym przystankiem na drodze rozwoju Polskiego Związku Niewidomych – czasem wspomnień, podsumowań i wyznaczania nowych kierunków działania.

W 1971 roku, z okazji 25-lecia zjednoczenia ruchu niewidomych i 20-lecia PZN, odbyła się uroczysta akademia w Filharmonii Narodowej.

Kolejne rocznice były okazją do podsumowań, spotkań z działaczami oraz prezentacji dorobku organizacji. Odbywały się gale, m.in. w Teatrze Ateneum czy Sali Koncertowej Polskiego Radia im. Witolda Lutosławskiego, występy artystyczne oraz ceremonie wręczenia nagród i odznaczeń dla zasłużonych działaczy.

Obchody 60-lecia PZN odbywały się pod honorowym patronatem pary prezydenckiej Bronisława i Anny Komorowskich. Z kolei jubileusz 65-lecia Związku oraz 70-lecia Zjednoczenia Ruchu Osób Niewidomych w Polsce zwieńczyła uroczystość w Pałacu Prezydenckim z udziałem Prezydenta RP Andrzeja Dudy, podczas której wręczono zasłużonym działaczom i pracownikom PZN odznaczenia państwowe i nagrody.

▶ Podczas jubileuszu 65-lecia PZN zostały wręczone odznaczenia państwowe. Fot. z arch. PZN

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Nagrody i odznaczenia

Lata pracy na rzecz osób z niepełnosprawnością wzroku przyniosły Polskiemu Związkowi Niewidomych oraz jego działaczom liczne odznaczenia i wyróżnienia.

W 1979 roku PZN został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski za wieloletnią działalność na rzecz środowiska osób niewidomych i słabowidzących. Podczas obchodów 40-lecia Zjednoczonego Ruchu Niewidomych i 35-lecia PZN w 1986 roku otrzymał pamiątkowy medal 35-lecia Spółdzielczości Inwalidów w Polsce przyznany przez Centralny Związek Inwalidów oraz Złotą Odznakę I stopnia Polskiego Czerwonego Krzyża.

W 1963 roku IV Krajowy Zjazd Delegatów PZN ustanowił trójstopniową odznakę honorową PZN – złotą, srebrną i brązową. Pierwszą Złotą Odznakę przyznano w 1966 roku Eugeniuszowi Bartoszewskiemu z Okręgu Gdańskiego PZN.

W 1988 roku ustanowiono Doroczną Nagrodę PZN im. kpt. Jana Silhana za Wybitną Działalność na Rzecz Środowiska Niewidomych, której pierwszymi laureatkami zostały w 1989 roku Alicja Gościmska i Jadwiga Stańczakowa.

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

W 2007 roku, w 20. rocznicę śmierci Włodzimierza Kopydłowskiego, byłego prezesa Związku, powołano wyróżnienie „Człowiek Roku im. W. Kopydłowskiego”.

Osobom szczególnie zasłużonym dla środowiska zarząd Związku nadawał godność członka honorowego. Taką nagrodę otrzymał m.in. Tadeusz Majewski – wybitny tyflopsycholog. Dodatkowo w 2010 roku ustanowiono odznakę „Przyjaciel niewidomych” przyznawaną osobom widzącym wspierającym organizację.

◀ Nagroda Człowiek Roku
Fot. B. Zarzecka

POWRÓT DO SPISU TREŚCI →

Czytanie przy pomocy powiększalnika. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC

Prezes Tadeusz Madzia wręcza dyplom muzykowi Bronisławowi Harasiukowi. Fot. z arch. PZN

POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Wokół wspólnych wartości

W drodze przez życie każdy człowiek potrzebuje swojej bezpiecznej przystani. Dla wielu ludzi skupionych wokół PZN taką przestrzenią było duszpasterstwo osób niewidomych – miejsce spotkań, modlitwy i wzajemnego wsparcia. To właśnie w takich wspólnotach rodzi się poczucie więzi, które wykracza poza codzienność i łączy ludzi wokół wspólnych wartości.

Ważnym symbolem tych relacji było uhonorowanie w 2005 roku papieża Jana Pawła II Złotą Odznaką Honorową PZN. Osoby niewidome i słabowidzące otrzymały wówczas od Ojca Świętego błogosławieństwo przekazane w liście skierowanym do Związku.

W 2011 roku Złotą Odznakę Honorową PZN otrzymał papież Benedykt XVI – kierownictwo Związku wraz z 40-osobową grupą członków uczestniczyło w bezpośredniej audiencji w Watykanie.

Z okazji 70-lecia istnienia Polskiego Związku Niewidomych w 2021 roku papież Franciszek skierował do członków i władz Związku specjalne przesłanie wraz z papieskim błogosławieństwem. Był to kolejny wyraz pamięci i życzliwości wobec środowiska osób niewidomych i słabowidzących.

◀ Podczas audiencji generalnej w Watykanie w 2011 roku papież Benedykt XVI osobiście pozdrawiał delegację Związku. Fot. z arch. PZN

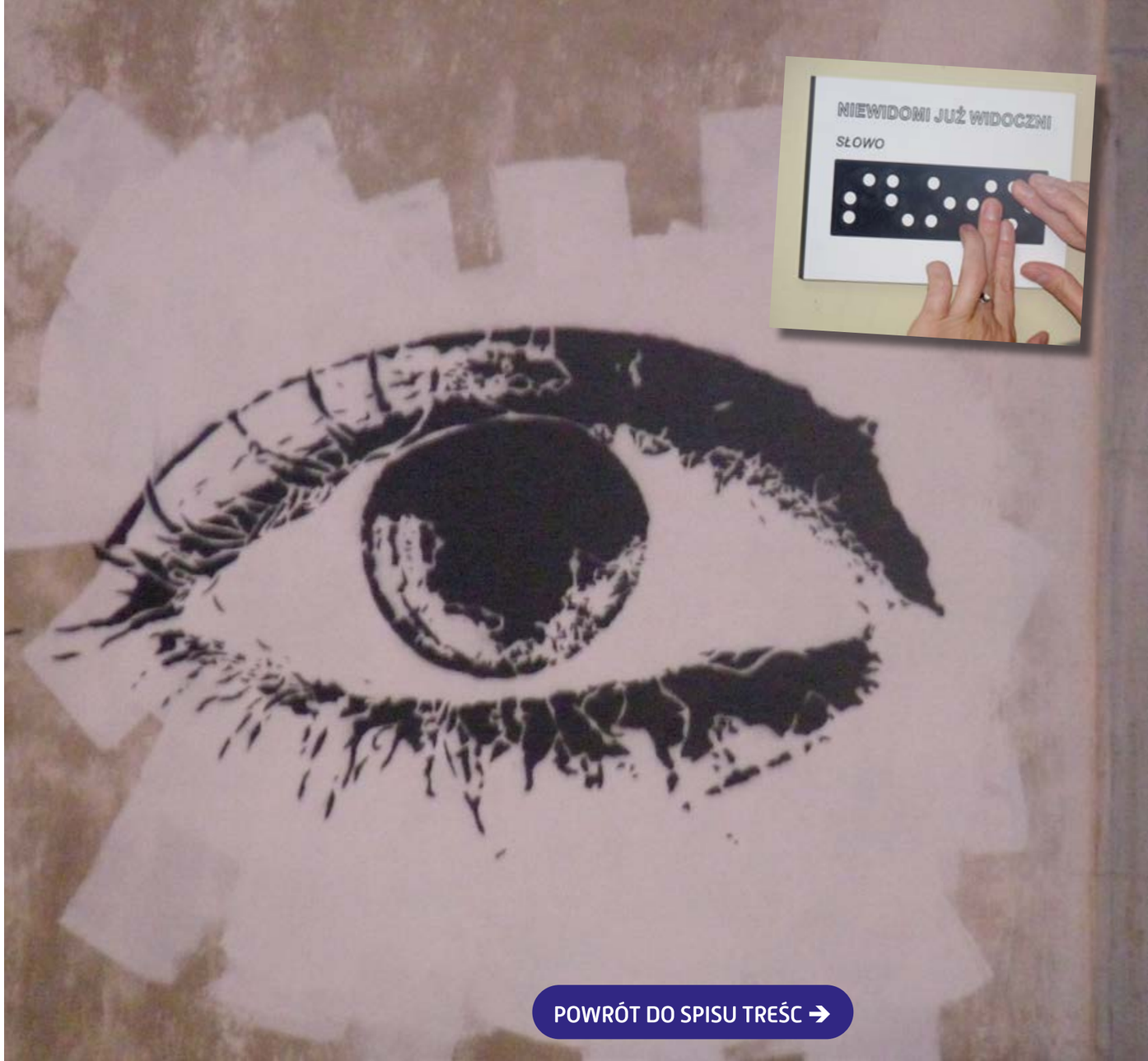
POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Budować świadomość

Wraz z rozwojem działalności rehabilitacyjnej i rzeczniczej PZN coraz większą wagę przywiązywał do edukacji społecznej. Jej celem było burzenie stereotypów oraz budowanie wiedzy o codziennym życiu osób niewidomych i słabowidzących. Już w 2011 roku zrealizowano projekt „Niewidomi już widoczni”, w ramach którego na fasadzie siedziby PZN przy ul. Konwiktorskiej w Warszawie powstał symboliczny mural, a ulicami Starego Miasta przeszedł happening zwracający uwagę na obecność osób niewidomych w przestrzeni publicznej. Działaniom tym towarzyszyły materiały edukacyjne, m.in. film „N jak niewidomy”, pokazujący, jak właściwie pomagać osobom z dysfunkcją wzroku. Ważnym krokiem było również uruchomienie w 2015 roku w Tyflogalerii PZN „Laboratorium Ciemności” – warsztatów dla dzieci, młodzieży i dorosłych, które pozwalają uczestnikom doświadczyć świata z perspektywy osób niewidomych oraz uczą empatii i właściwych sposobów udzielania pomocy.

W działaniach tych ważną rolę odegrała Małgorzata Pacholec, która w latach 2004-2021 pełniła funkcję dyrektora Instytutu Tyflologicznego PZN.

▶ Mural na budynku przy ul. Konwiktorskiej namalował Dariusz Paczkowski. Fot. B. Zarzecka

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Krajowe Zjazdy Delegatów Polskiego Związku Niewidomych (1951-2024)

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

1. 1951 – 16-17 czerwca – pierwszy zjazd zjednoczeniowy. Powstaje Polski Związek Niewidomych (PZN), który pod niezmienioną nazwą funkcjonuje do dziś. Na czele organizacji stanął major Leon Wrzosek. Przewodniczącym Głównej Komisji Rewizyjnej został Kazimierz Mroziński, a przewodniczącym Sądu Koleżeńskiego – Adam Kopytowski.
2. 1955 – II Krajowy Zjazd Delegatów PZN, przewodniczącym Zarządu Głównego PZN ponownie został Leon Wrzosek, W 1957 roku nastąpiła zmiana i przewodniczącym został Mieczysław Michalak.
3. 1959 – III Krajowy Zjazd Delegatów PZN. Podjęto uchwałę, na mocy której wojewódzkie oddziały PZN otrzymały nazwę „okręgi". Przewodniczącym ZG PZN został Mieczysław Michalak, GKR-u – Jan Dąbrowski, a Sądu Kol. – Danuta Góralska.
4. 1963 – IV Krajowy Zjazd Delegatów PZN. Przewodniczącym ZG PZN został Mieczysław Michalak. Od 1964 funkcję przewodniczącego objął Stanisław Madej. Przewodniczący GKR-u – Michał Kaziów, natomiast Sądu Kol. – Antoni Maślanka.
5. 1968 – V Krajowy Zjazd Delegatów PZN, na przewodniczącego ZG PZN powołano Dobrosława Spychalskiego, GKR-u – Kazimierza Szczepańskiego, Sądu Kol. – Danutę Góralską.

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

6. 1973 – VI Krajowy Zjazd Delegatów PZN, przewodniczącym ZG PZN ponownie został Dobrosław Spychalski, którego w 1976 roku zastąpił Jerzy Skowroński, przewodniczący GKR-u – Kazimierz Szczepański, przew. Sądu Kol. – Danuta Góralska.
7. 1977 – VII Krajowy Zjazd Delegatów PZN, na przewodniczącego ZG PZN wybrano Antoniego Maślankę, GKR-u – Elżbietę Myśliborską, Sądu Kol. – Władysława Poleskiego.
8. 1981 – VIII Krajowy Zjazd Delegatów PZN, funkcję przewodniczącego ZG PZN objął Włodzimierz Kopydłowski, GKR-u – Janusz Farcinkiewicz, a Sądu Kol. – Michał Kaziów.
9. 1985 – IX Krajowy Zjazd Delegatów PZN, przewodniczącym ZG PZN został Włodzimierz Kopydłowski, 1987 – po śmierci Włodzimierza Kopydłowskiego funkcję przewodniczącego ZG PZN powierzono Kazimierzowi Lemańczykowi, a następnie od czerwca 1988 roku – Tadeuszowi Madzi. Przewodniczącym GKR-u został Mieczysław Nieścior, a po jego śmierci – Andrzej Kaszta, przew. Sądu Kol. był Michał Kaziów.
10. 1989 – X Krajowy Zjazd Delegatów PZN, na przewodniczącego ZG PZN wybrano Tadeusza Madzię, GKR-u – Mariana Ostojewskiego, Sądu Kol. – Jerzego Lisika.

POWRÓT DO SPISU TREŚCI

11. 1993 – XI Krajowy Zjazd Delegatów PZN, przewodniczącym ZG PZN został Tadeusz Madzia, GKR-u – Marian Ostojewski, Sądu Kol. – Janusz Witkun.
12. 1997 – XII Krajowy Zjazd Delegatów PZN, funkcję przewodniczącego ZG PZN ponownie objął Tadeusz Madzia, GKR-u – Zdzisław Kamiński, Sądu Kol. – Janusz Witkun. Po niepowodzeniach w zarządzaniu w 1998 roku Nadzwyczajny Krajowy Zjazd Delegatów PZN na przewodniczącego ZG wybrał Sylwestra Peryta. Wprowadzono do Statutu zapis o osobowości prawnej dla okręgów PZN.
13. 2000 – XIII Krajowy Zjazd Delegatów PZN, przewodniczącym został Sylwester Peryt, GKR-u – Zdzisław Kamiński, Sądu Koleżeńskiego – Jerzy Lisik.
14. 2004 – na XIV Krajowym Zjeździe Delegatów wybrano pierwszą w historii Związku kobietę na stanowisko przewodniczącej ZG PZN. Stanowisko to objęła Anna Woźniak-Szymańska. Na przewodniczącego GKR wybrano Jana Sidła, a na przewodniczącego Sądu Kol. – Andrzeja Kurowskiego.
15. 2008 – XV Krajowy Zjazd Delegatów PZN, przewodniczącą ZG PZN została ponownie Anna Woźniak-Szymańska, GKR-u – Jan Sideł, Sądu Kol. – Andrzej Kurowski. Od tego roku nastąpiła zmiana w Statucie PZN: określenie „przewodniczący" zostało zastąpione słowem „prezes" – dotyczy to wszystkich struktur Związku.
16. 2012 – XVI Krajowy Zjazd Delegatów PZN, na prezesa ZG PZN kolejny raz wybrano Annę Woźniak-Szymańską, przewodniczącym GKR-u został Piotr Kopyciński, a Sądu Kol. – Elżbieta Sygrela.
17. 2016 – XVII Krajowy Zjazd Delegatów. Anna Woźniak-Szymańska utrzymała stanowisko prezesa Związku. Na przewodniczącego GKR wybrano Piotra Kopycińskiego, a przewodniczącą Sądu Kol. została Krystyna Skiera.
18. 2018 – Krajowy Nadzwyczajny Zjazd Delegatów PZN, dokonano zmian w Statucie PZN, m.in. zlikwidowano Sąd Koleżeński, przekazując jego kompetencje do zarządów okręgów. Przystosowano zapisy statutowe dot. obowiązującej ustawy o stowarzyszeniach.
19. 2021 – XVIII Krajowy Zjazd Delegatów PZN. Stanowisko prezesa ZG PZN objął Andrzej Brzeziński. Przewodniczącą GKR została Elżbieta Bania.
20. 2024 – XIX Krajowy Zjazd Delegatów PZN. Funkcję prezesa ZG PZN ponownie powierzono Andrzejowi Brzezińskiemu. na przewodniczącą GKR ponownie wybrano Elżbietę Banię.

Jednostki Polskiego Związku Niewidomych

1.	Polski Związek Niewidomych Instytut Tyflologiczny ul. Konwiktorska 9, 00-216 Warszawa
	Domy Pomocy Społecznej PZN
2.	Dom Pomocy Społecznej PZN im. Kazimierza Jaworka ul. Siemianowicka 101, 41-503 Chorzów
3.	Dom Pomocy Społecznej PZN ul. Złota 7, 25-015 Kielce
4.	Dom Pomocy Społecznej PZN ul. Paukszty 57, 10-685 Olsztyn
	Środowiskowe Domy Samopomocy PZN
5.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Ariadna” ul. Paukszty 57, 10-685 Olsztyn
6.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Dedal” ul. Paukszty 57, 10-685 Olsztyn
7.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Tezeusz” ul. Paukszty 57, 10-685 Olsztyn
	Warsztaty Terapii Zajęciowej PZN
8.	Warsztat Terapii Zajęciowej ul. Szczecińska 59A, 76-200 Słupsk
9.	Warsztaty Terapii Zajęciowej ul. Mickiewicza 61, 87-100 Toruń
10.	Warsztat Terapii Zajęciowej ul. Łazienna 6, 87-800 Włocławek
11.	Warsztat Terapii Zajęciowej „mega-Art” Okręg Kujawsko-Pomorski ul. Stawowa 1, 85-323 Bydgoszcz
12.	Warsztat Terapii Zajęciowej „Victoria” Okręg Kujawsko-Pomorski ul. Bernardyńska 3, 85-029 Bydgoszcz

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Ośrodki PZN	
13.	Ośrodek Rehabilitacji i Szkolenia PZN im. Józefa Buczkowskiego „Homer” al. Powstańców Wlkp. 33, 85-090 Bydgoszcz
14.	Sanatorium Uzdrowiskowe Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny PZN im. M. Kaczmarka „Eden” ul. Słońska 15, 87-720 Ciechocinek
15.	Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny PZN im. Kpt. J. Silhana „Nestor” ul. Lipowa 4, 33-370 Muszyna
16.	Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny PZN „Klimczok” ul. Okrzei 1, 78-111 Ustronie Morskie
17.	Ośrodek Mieszkalno-Rehabilitacyjny PZN „Labirynt” Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej ul. Paukszty 57, 10-685 Olsztyn

← POWRÓT DO SPISU TREŚC

18.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Młodzieży Niewidomej i Słabowidzącej Okręg Śląski, ul. Hajducka 22, 41-500 Chorzów
19.	PZN Centrum Edukacyjno-Leczniczo-Rehabilitacyjne dla Dzieci i Młodzieży Okręg Śląski, ul. Zawadzkiego 128, 43-229 Rudołtowice
20.	Ośrodek Wychowawczo-Rewalidacyjny dla Dzieci i Młodzieży Niewidomej i Słabowidzącej PZN Okręg Śląski, Al. Pokoju 13, 42-207 Częstochowa
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej PZN	
21.	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centralna Przychodnia Rehabilitacyjno-Lecznicza PZN ul. Karmelicka 26, 00-181 Warszawa
Zakłady Aktywności Zawodowej PZN	
22.	Zakład Aktywności Zawodowej ul. Paukszty 57, 10-685 Olsztyn
23.	Zakład Aktywności Zawodowej Okręg Świętokrzyski ul. Krzywa 1, 26-200 Końskie

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Okręg Dolnośląski
ul. Grunwaldzka 12 b, 50-355 Wrocław

Okręg Kujawsko-Pomorski
ul. Powstańców Wielkopolskich 33, 85-090 Bydgoszcz

Okręg Lubelski
ul. Klemensa Junoszy 49, 20-058 Lublin

Okręg Lubuski
ul. Chrobrego 6, 66-400 Gorzów Wielkopolski

Okręg Łódzki
ul. Więckowskiego 13, 90-721 Łódź

Okręg Małopolski
ul. Olszańska 5, 31-513 Kraków

Okręg Mazowiecki
ul. Jasna 22, 00-054 Warszawa

Okręg Opolski
ul. Kościuszki 25/1, 45-063 Opole

Okręg Podkarpacki
ul. Hetmańska 9, 35-045 Rzeszów

← POWRÓT DO SPISU TREŚCI

Okręg Podlaski
ul. Biała 13/33, 15-434 Białystok

Okręg Pomorski
ul. Jesionowa 10 80-261 Gdańsk

Okręg Śląski
ul. Katowicka 77, 41-500 Chorzów

Okręg Warmińsko-Mazurski
ul. Mickiewicza 17/3, 10-508 Olsztyn

Okręg Wielkopolski
Al. Niepodległości 29, 61-714 Poznań

Okręg Zachodniopomorski
ul. Marszałka Piłsudskiego 37, 70-423 Szczecin

Aby sprawdzić szczegółowe dane dotyczące jednego z okręgów lub kół PZN (telefon, adres strony internetowej, e-mail, imię i nazwisko prezesa, godziny otwarcia), zeskanuj kod QR. Następnie kliknij na wybrane województwo na mapie i znajdź potrzebne informacje.

POWRÓT DO SPISU TREŚC →

Spis treści

WSTĘP ... 7
Kim jesteśmy? ... 8
Solidna struktura ... 11
Międzynarodowa organizacja ... 14
Skala działań ... 17
Ważne statystyki ... 18
Tak rodzi się historia ... 20
Kierunki działań ... 24
Brajl – genialny wynalazek ... 27
Wydawnictwa ... 28
Latarnia środowiska ... 31
Nauka przez zabawę, rozwój przez czytanie ... 32
Brajlowska skarbnica ... 35
Pierwsze audiobooki ... 36
Przyszłość brajla ... 39
Nowoczesne centrum zarządzania ... 40
Publikacje tyflologiczne ... 43
Nowy model zarządzania ... 44
Rehabilitacja – droga do samodzielności ... 47
Pies przewodnik – najlepszy przyjaciel niewidomego ... 48
Usprawnianie widzenia ... 51
Rehabilitacja w komfortowych warunkach ... 52
W Ciechocinku – jak w raju ... 54
Homer – przewodnik niewidomych ... 56
Labirynt, w którym łatwo się odnaleźć ... 59
Rehabilitacja i wypoczynek na Wybrzeżu ... 62
Wsparcie dzieci i rodzin ... 64
Ośrodki wsparcia dzieci i młodzieży ... 66
Jak w domu ... 68
Więcej niż zatrudnienie ... 71
Praca w zasięgu ręki ... 72
Rozwój kariery – to możliwe! ... 74
Specjalistyczne szkolenia ... 77
Wsparcie dla osób głuchoniewidomych ... 80
Dotknąć świata ... 82
Dostępna kultura ... 84
Różne choroby, różne potrzeby ... 86
Otwieramy drzwi do aktywności ... 89
Przestrzeń bardziej dostępna ... 90
Razem dla wspólnej sprawy ... 93
Siła reprezentacji ... 94
PZN rzecznikiem środowiska ... 98
Zadbać o zdrowie ... 101
Wyrównać szanse ... 102
W stronę dostępności ... 107
Sport – droga do aktywności i integracji ... 108
Łagodzi obyczaje i łączy światy ... 110
Jubileuszowe przystanki ... 112
Nagrody i odznaczenia ... 114
Wokół wspólnych wartości ... 119
Budować świadomość ... 120
Krajowe Zjazdy Delegatów Polskiego Związku Niewidomych (1951-2024) ... 122
Okręg Dolnośląski ... 132
Okręg Kujawsko-Pomorski ... 132
Okręg Lubelski ... 132
Okręg Lubuski ... 132
Okręg Łódzki ... 132
Okręg Małopolski ... 132
Okręg Mazowiecki ... 132
Okręg Opolski ... 132
Okręg Podkarpacki ... 132
Okręg Podlaski ... 133
Okręg Pomorski ... 133
Okręg Śląski ... 133
Okręg Warmińsko-Mazurski ... 133
Okręg Wielkopolski ... 133
Okręg Zachodniopomorski ... 133

Wydawca:
Polski Związek Niewidomych
ul. Konwiktorska 9, 00-216 Warszawa
www.pzn.org.pl

Album został przygotowany w ramach projektu „Widzieć sercem – 75 lat Polskiego Związku Niewidomych” współfinansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Redakcja i opracowanie publikacji:
Marta Michnowska, Barbara Zarzecka

Konsultacja merytoryczna:
Andrzej Brzeziński, Ewa Fraszka-Groszkowska, Wiesława Kowalska, Elżbieta Oleksiak

Skład, druk i oprawa: EPEdruk Sp. z o.o.

ISBN: 978-83-955003-4-3

Nakład: 1200 sztuk

© Polski Związek Niewidomych, 2026

Wersja elektroniczna
publikacji:

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

75 lat Polskiego Związku Niewidomych